

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Mizeráková

**Italská substantiva se sufixem -tore a jejich české protějšky v paralelním korpusu
InterCorp**

**Italian nouns with the suffix -tore and their Czech counterparts in the parallel corpus
InterCorp**

Vedoucí práce:

Praha, 2015

doc. Mgr. Pavel Štichauer, PhD.

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Pavlu Štichauerovi, PhD. za jeho rady a čas, který mi věnoval.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Klecanech dne...

podpis

Abstrakt v českém jazyce

Cílem této bakalářské práce je pokus o vytvoření typologie českých protějšků italských činitelských jmen na *-tore*. Práce se zaměřuje především na odchylky od lexikálních významů jednotlivých výrazů. Před vlastním rozbohem činitelských jmen je přistoupeno k základní charakteristice italského sufixu *-tore* a sufixů, kterých se v českém jazyce používá k tvoření činitelských jmen. Praktická část této studie se zabývá popisem jednotlivých variant českých ekvivalentů italských činitelských jmen a následně se zaměřuje na výzkum a komentování protějšků na základě paralelního korpusu InterCorp. Závěrem práce je zhodnocení a komentář výsledků výzkumu.

Klíčová slova: italština, čeština, paralelní korpus, sufix *-tore*

Abstract in English

The aim of this bachelor thesis is to try to create a typology of Czech counterparts of Italian agent nouns with the suffix *-tore*. The thesis primarily focuses on the deviations from the lexical meaning of the individual expressions. Before dealing with the analysis on Italian agent nouns, it is necessary to describe the Italian suffix *-tore* and the most significant suffixes which are used for derivation of agent nouns in the Czech language. The practical part is concerned with the description of the individual Czech equivalents of Italian agent nouns and the commentary of those counterparts, based on the parallel corpus InterCorp. In conclusion, the thesis evaluates the results of the research and comments on them.

Key words: Italian, Czech, parallel corpus, suffix *-tore*

Obsah

1	Úvod – téma a metodologie (korpus InterCorp).....	7
2	Cíle – typologie českých protějšků hledaných výrazů	9
2.1	Tvoření činitelských jmen v češtině.....	9
2.1.1	TYP A: Sufix -tel.....	10
2.1.2	TYP B: Sufix -č	11
2.1.3	TYP C: Sufix -c(e).....	11
2.1.4	TYP D: Sufix -(e)c.....	12
2.1.5	TYP E: Sufix -č(i).....	13
2.1.6	TYP F: Sufix -ík a sufix -ník	13
2.1.7	TYP G: Sufix -ář/-ář	14
2.1.8	TYP H: Sufix -ák	14
2.2	Cizí sufixy:	14
2.2.1	TYP I: Sufix -or	15
2.2.2	TYP J: Sufix -tor.....	15
2.2.3	TYP K: Sufix -ér/-er, -tér.....	15
2.2.4	TYP L: Sufix -íř/ -ýř, -ěř.....	15
3	Italský sufix -tore: základní charakteristiky	17
3.1	Obecná charakteristika	17
3.2	Historický vývoj sufixu -tore a hypotéza jednotné báze	18
3.3	Spojení dvou substantiv v nominální syntagma.....	19
3.4	Shrnutí.....	20
4	Analýza korpusového materiálu: frekvenční seznam a jeho kvalitativní a kvantitativní charakteristika.....	22
4.1	Frekvenční seznam.....	24
5	Typologie českých ekvivalentů	26
5.1	Pravidelné formace.....	26
5.1.1	Pravidelné formace od sloves 1. třídy -are	26
5.1.2	Pravidelné formace od sloves 2. třídy -ere	57
5.1.3	Pravidelné formace od sloves 3. třídy -ire	62
5.2	Nepřavidelné formace – alomorfní formace	66

5.3	Italský sufix -tore a jeho zastoupení v navržené typologii překladových protějšků..	77
5.3.1	Tabulka č. 2: základní sufixy pro tvoření českých činitelských jmen	77
5.3.2	Tabulka č. 3: cizí sufixy pro tvoření českých činitelských jmen.....	78
5.3.3	Tabulka č. 4: opisná vyjádření a vynechání překladů.....	79
5.3.4	Shrnutí použitých sufixů při překladech činitelských jmen na -tore objevujících se v korpusu InterCorp	80
6	Závěr.....	82
7	Resumé	83
8	Bibliografie.....	85

1 Úvod – téma a metodologie (korpus InterCorp)

Téma bakalářské práce je omezeno pouze na italská činitelská jména mužského rodu, tj. podstatná jména, která končí v singuláru sufixem *-tore*.

Činitelská jména (*nomi d'agente*) označují osoby vykonávající určitou činnost, která významově odpovídá slovesné bázi, ze které jsou tato jména utvořena. Slovtvorný proces, při kterém se tvoří slova spojením báze a afixu, se nazývá derivace. V tomto případě se jedná o kombinaci slovesné báze se sufixem *-tore*.

Pokusím se zde zjistit, zda se i v českých překladech nachází stejný slovtvorný prostředek s podobnou, či dokonce totožnou sémantickou instrukcí, která je paralelní s italským sufixem *-tore*, tj. český sufix *-tor*; v jaké míře je překladateli používán a jakými možnými způsoby se překladatelé vypořádávají s překlady činitelských jmen. Je jasné, že řešení jednotlivých překladů bude povícero. Při analyzování hledaných výrazů se pokusím nastínit typologii českých protějšků a podle četnosti jednotlivá řešení popsat.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. V teoretické části se budu zabývat popisem a charakteristikou obecných pojmů souvisejících s tématem. Tento jev budu zkoumat zejména ze synchronního hlediska. V některých tvrzeních se ale také budu opírat o lingvistické teorie z pohledu diachronního.

Jako zdroj informací mi posloužily zejména publikace: Grossmann, M. - Rainer, F. (a cura di). *La formazione delle parole in italiano*. Tübingen: Niemeyer, 2004; Štichauer, P. *Tvoření slov v současné italštině*. Praha: Karolinum, 2007; Daneš, F. – Dokulil, M. – Kuchař, J. *Tvoření slov v češtině. 2. [díl], Odvozování podstatných jmen*. 1. vyd. Praha: Academia, 1967; Petr, J. a kol. *Mluvnice češtiny 1*. Praha: Academia, 1986 a další publikace viz seznam bibliografie.

Hlavní náplní praktické části práce je vyhledávání činitelských jmen na *-tore* v paralelním korpusu InterCorp a následná analýza jejich českých ekvivalentů včetně typologie.

„Paralelní korpus InterCorp je součástí projektu Český národní korpus, jehož cílem je vybudovat paralelní synchronní korpus pro většinu jazyků studovaných na FF, vždy pro daný

jazyk a češtinu. Slouží jako zdroj dat pro teoretické studie, lexikografii, studentské práce, výuku, zejména výuku cizích jazyků, počítačové aplikace, překladatele i veřejnost“.¹

¹ Korpus InterCorp. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://ucnk.ff.cuni.cz/intercorp/?req=doc:uvod>

2 Cíle – typologie českých protějšků hledaných výrazů

V této kapitole se pokusím o představení typologie českých protějšků. Budu se zabývat tvořením činitelských jmen v mužském rodě a jejich následným roztríděním do skupin podle jednotlivých sufixů.

Příklady dokládající jednotlivé slovtvorné procesy, kterými se v této kapitole budu zabývat, budou mé vlastní nebo převzaté z publikací: Petr, J. a kol. *Mluvnice češtiny 1*. Praha: Academia, 1986 a Daneš, F. – Dokulil, M. – Kuchař, J. *Tvoření slov v češtině. 2. [díl], Odvozování podstatných jmen*. 1. vyd. Praha: Academia, 1967.

2.1 Tvoření činitelských jmen v češtině

Pod pojmem činitelská jména se rozumí označení pojmenovávající živé bytosti, zejména osoby dle činností, které je charakterizují, nebo které samy vykonávají.

Činitelská jména vznikají v češtině i v italštině procesem derivace od slovesného základu např. *učit* → *učitel*, *plavat* → *plavec*. V češtině se činitelská jména v některých případech vztahují jak ke slovesům, tak i k dějovým jménům², např. „*důchodce (ten, kdo pobírá důchod) se zakládá na dějovém jménu důchod, letec na slovese létat i na dějovém jménu let (ten, kdo létá i kdo koná lety)*“ (Petr J. a kol. 1986, s. 233) nebo k dějovým adjektivům – např. *kočovník ke slovesu kočovat i k adjektivu kočovný*.

Činitelská jména se tvoří měkkými slovtvornými příponami *-tel*, *-č*, *-(e)c*, *-c(e)*, *-oš*, *-ouš*, *-oň*, *-ař/-ář*, *-íř/-ýř* a *-ěř*, tvrdými příponami *-(e)k*, *-ík*, *-ník*, *-ák*, *-och*, *-an*, *-oun*, *-l*, *-or*, *-tor/-átor/-itor* a *-ér* a také adjektivními slovtvornými příponami *-č(i)*, *-n(i)*, *-n(y)*.

Suffixy modifikují lexikální význam základu a zároveň utváří i nové slovo. Pro sufixaci substantiv ve srovnání s adjektivy existuje velký počet přípon. Jejich jednoznačnost je málo frekventovaná, avšak u jmen činitelských např. sufix *-tel* (*učitel*, *léčitel*) nebo u jmen

² Dějová jména jsou podstatná jména odvozená od sloves. Od slovesa získají transpoziční význam, tj. význam, který je ze slovesa přenesen na substantivum. Tato substantiva dále mohou nabývat dalších významových rozšíření nebo posunů.

dějových končících příponou *-ba* se objevuje často. V češtině ve značné míře při tvoření slov dochází k hláskovým alternacím: *á/a* (*bádat – badatel*), *y/y* (*ryt – rytec*).

Formální povaha základů určuje rozložení jednotlivých morfémů. Většina činitelských sufixů se pojí se základy sloves s kmenotvornými infinitivními příponami *-e/ě*, *-i-*, *-a-*, a *-ova*. Přípony *-an/-án*, *-oun*, *-och*, *-oš*, *-ouš*, *-ek*, *-a* a *-ka* jsou shodné s jejich přítomnými kmeny a sufixy *-tel*, *-l* a *-č* s minulými infinitivními kmeny. Suffixy *-ce*, *-ec*, *-čí*, *-ník*, *-ař/-ář* a *-ř* jsou schopny utvářet činitelská jména ze slovesných základů i z dějových jmen.

Charakteristické přípony pro odvozování činitelských jmen nyní představím podle jejich klesající produktivity. Produktivita je slovotvorný proces, při kterém lze pozorovat nárůst nových formací. Je to schopnost aktivně se účastnit vytváření nových slov.

2.1.1 TYP A: SUFIX -TEL

Jak již bylo řečeno výše, přípona *-tel* se používá výhradně pro tvoření činitelských jmen, i když v několika málo případech slouží k tvoření neživotných substantiv, např. matematických názvů veličin: *dělitel*, *násobitel*, *mocnitel*, *čítatel*, *jmenovatel* a *součinitel*.

Sufix *-tel* se váže s koncovkami životných maskulin měkkého vzoru „muž“. Slovotvorným základem je infinitivní kmen slovesný otevřený. Jména mají dvojí zakončení: *-atel* a *-itel*. Podle toho, jestli jsou tvořena od kmenů s příponami *-ova-*: *zlepšovat – zlepšovatel*, *ubytovat – ubytovatel*; *-a-*: *chovat – chovatel*, *objednat – objednatel* nebo *-e/ě-* *velet – velitel*, *trpět – trpítel*. Většina z nich nese osobní význam.

Význam se vztahuje na činitele, který vykonává práci opakovanou, hlavně duševní, ne fyzickou. Tento rozdíl je patrný při srovnání jmen s příponou *-č* odvozených od stejného slovesného základu: *sběratel (motýlů) – sběrač (borůvek)*, *nositel (královského řádu) – nosič (horský)*. Menší počet jmen označuje povolání, funkci, nebo pojmenovává podle zájmové činnosti. Deriváty od dokonavých sloves označují činitele jednoho aktu: *osvoboditel*. Osobní názvy se stávají východiskem pro tvoření substantiv a adjektiv, např. *učitel – učitelův*, *učitelský*, *učitelství*, *učitelstvo*, *učitelka*, *učiteloval*. Přípona *-tel* se pojí zejména se slovesy předmětovými, která mohou stát společně s mluvnickým předmětem a s přechodnými slovesy s přímým předmětem. Jen zřídka se činitelská jména tohoto typu tvoří ze sloves bezpředmětových tedy podmětových a od sloves zvratných, jako např. *tazatel*.

2.1.2 TYP B: Sufix -č

Stejně jako činitelská jména na *-tel*, tak i činitelská jména na *-č* se tvoří pouze od slovesného základu. U přípony *-č* jsou jím nejčastěji slova s infinitivním otevřeným kmenem: *míchat* → *míchač*, *hasit* → *hasič*, *kropit* → *kropič*, *burcovat* → *burcovač*.

Rozdílem mezi těmito dvěma sufixy je druh slovesného základu. V případě činitelských jmen na *-tel* může být základem slova sloveso nedokonavé i dokonavé. Jméno pak označuje osobu podle funkce či podle aktu.

Základem činitelského jména se sufixem *-č* mohou být pouze slovesa nedokonavá. Činitelská jména tak označují osobu konající určitou obvyklou, případně trvajícím činností nebo osobu zastávající určitou funkci. Často se přenášejí na jména prostředků, pomůcek, nástrojů, např. *nosič*, *kráječ*.

Činitelská jména tvořená tímto sufixem se mohou, stejně jako jména se sufixem *-tel*, pojít pouze se slovesným infinitivním kmenem zakončeným na samohlásku, protože se jedná o příponu neslabičnou: *hrát* → *hrá-č*, *bourat* → *boura-č*.

Sufix *-č* se vyskytuje i ve variantách *-ač*, *-ič*, *-eč*. Takto vzniklá jména se skloňují podle vzoru „muž“, v menší míře podle vzoru „stroj“.

2.1.3 TYP C: Sufix -c(e)

Ve srovnání se sufixy *-tel* a *-č* je přípona *-c(e)* zastoupena v rámci kategorie činitelských jmen v menší míře a také schopnost vytvářet tímto sufixem nová slova je velmi nízká. Většinou se jedná o slova dnes už spíše zastaralá nebo o knižní výrazy; například *bránce*. Jména tvořená tímto sufixem vyjadřují zpravidla osoby podle oboru činnosti, a tedy podle funkce. Nejčastěji se takto tvořená činitelská jména opírají především o dějová podstatná jména a o slovesa. Nová jména se tvoří od jmenného nebo od slovesného základu. Činitelská jména se sufixem *-ce* je možné tvořit od sloves dokonavých i nedokonavých. S ohledem na vidovou stránku základového slovesa činitelská jména označují buď osoby konající určitou stálou činností: *vůdce* (ten, kdo vede, vodí), nebo osoby vykonávající určitý úkon: *zachránce* (ten, kdo zachránil nebo zachrání). Z přítomného kmene jsou odvozena například: *strůjce* (k *strojit*), *vůdce* (k *vodit*), *zástupce* (k *zastoupit* i *zastupovat*). Jmen vzniklých z dějového

jmenného základu je malé množství. Například: *původce* (k *původ*, kdo je původem, tj. příčinou něčeho).

Většina činitelských jmen na *-ce* se váže jak ke slovesu, tak k dějovému jménu. Slova, která se váží ke slovesu i k dějovému jménu, případně jména, která ztratila oporu ve slovese, se nazývají jména konatelská: *průvod* → *průvodce* ← *provádět* (ten, kdo provádí), *důchod* (k *důchod*, kdo dostává, pobírá důchod), (srov. Daneš, F. – Dokulil, M. – Kuchař, J. 1967, s. 50, 51).

Sufix *-ce* se vždy připojuje k uzavřenému základu, tj. ukončenému na souhlásku. Základem je primární kmen slovesný bez slovotvorné přípony: *obháj-ce* k *obháj-i-t*, *kár-ce* ke *kár-a-t*, *vlád-ce* k *vlád-nout*. U sloves, jejichž primární slovesný kmen končí na samohlásku, se sufix *-ce* naváže na přítomný kmen: *bij-ce* k *bi-j-*, *kuj-ce* ke *ku-j-*. Pokud vedle sebe existuje dějové jméno i sloveso, činitelská jména se tvoří ze jmenného základu: *únosce* ← *únos* proti *unést/unášet*, *poradce* ← *porada* proti *poradit*.

U některých jmen dochází ke změně kmenové samohlásky: *vůdce* ← *vodit/vést*, *strůjce* ← *strojit*. V jiných případech může také docházet k prodloužení předponové samohlásky, pokud se jména tvoří z dějových jmen: *nástupce* ← podle *nástup* proti *nastoupit*. Hlávky *d'*, *t'*, *ň* ztrácejí svojí měkkost před sufixem: *vůdce* ← *vodit*, *soudce* ← *soudit*.

2.1.4 TYP D: SUFIX -(E)C

Sufix *-(e)c* má ještě menší oblast použití než sufix *-c(e)* a jeho produktivita je velmi nízká. Nejčastěji se jedná o knižní tvary nebo dokonce o archaismy.

Používá se pouze před nulovou koncovkou v nominativu singuláru. V ostatních případech se používá neslabičná varianta sufixu *-c*. Takto vzniklá nová slova se skloňují podle vzoru „muž“. Patří sem slova jako *běžec* (ten, kdo běhá, závodník v běhu), *letec* (řidič letadla). Jména se sufixem *-(e)c* stejně jako jména se sufixem *-c(e)* se opírají jak o slovesa nedokonavá, tak i o dějová jména: *chodec* (k *chodit* i *chod'*, ten, kdo chodí pěšky), *lovec* (k *lovit* i *lov*, ten, kdo loví zvěř) s tím rozdílem, že jména tvořená příponou *-(e)c* představují pouze jména vykonavatelská.

Základem může být prezentní kmen nedokonavého slovesa bez kmenotvorné přípony. Na konci základu dochází k alternaci *t' → t*, *d' → d*, *ň → n*: *věštit* → *věštec*, *jezdit* → *jezdec*, *honit*

→ *honec* a u jmenného základu se mění mimo jiné i *ch* → *š*: *spěch* → *spěšec*. Dále může být kmen minulý: *lezec* (k *lézt/lezl/leze*, ten, kdo leze po něčem strmém), *plavec* (k *plavat*, kdo plave nebo kdo se plaví po vodě). V neposlední řadě sem patří slova mající pouze dějový jmenný kmen: *dobrodinec* (k *dobrodiní*, kdo prokazuje někomu dobré skutky).

Význam činitelských jmen je možné přesunout také na názvy prostředků: *bodec* (čím se bodá), *smyčec*, atp. Sémantika sufixu *-(e)c* je velmi podobná sufixu *-c(e)*, s nímž sdílí formant *-c*.

Jména na *-(e)c* označují osoby podle oboru jejich činnosti. Podobně jako jména na *-ce* a *-č*, tak i činitelská jména končící na *-(e)c* se pojí se souhláskovými kmeny.

Existuje několik variant tohoto sufixu: *-tec*, *-jec*, *-věc*, *-lec* (*rytec*, *lijec*, *pěvec*, *umělec*). Na některé z nich narazíme v páté kapitole pojednávající o typologii českých protějšků hledaných výrazů.

2.1.5 TYP E: SUFIX -Č(I)

Sufix *-č(i)* je dnes téměř neproduktivní a proto se činitelská jména zakončená na *-č(i)* objevují v malém počtu. Velkou část z těchto slov tvoří archaismy a zastaralé odborné termíny: *lovčí*, *smírčí*, *popravčí*. Často jsou používána ve funkci substantivizovaných adjektiv. Pojí se s primárními kmeny nedokonavých sloves nebo častěji s dějovými jmény: *mluv-i-t* → *mluv-čí*, *dozor* → *dozor-čí*.

Jména nejčastěji označují osoby podle funkce nebo podle povolání. Některá se udržela v běžné mluvě díky splnutí významu s živými adjektivy k synonymním substantivům na *-ce*. Proto slova jako *dozorčí*, *popravčí*, *průvodčí*, *výběrčí* jsou chápána jako přídavná jména zpodstatnělá. Blízký vztah k adjektivům vysvětluje i fakt, že některá činitelská jména na *-čí* mohou označovat i ženy.

2.1.6 TYP F: SUFIX -ÍK A SUFIX -NÍK

Jména vytvořená sufixem *-ik* se skloňují podle vzoru „pán“, případně „hrad“. Existují jen ve velmi malém zastoupení: *vlastník* (k *vlastnit*), *skrblík* (ke *skrblit*), *šmudlík* (ke *šmudlat*). Jedná se o sufix již neproduktivní.

Činitelská jména tvořená sufixem *-ík* představují názvy osob nebo živých bytostí obecně podle příznaku činnosti. Často také označují názvy rostlin a věcí: *celík* (botanicky zlatobýl), *dusík* (k *dusit*), *doutník* (k *doutnat*). Většina z nich dovoluje členění na základové jméno a příponu *-ník* anebo členění na slovesný základ končící na *-n* spojený s překrývajícím se sufixem *-ník*.

Slova vytvořená příponou *-ník* mají za základ slovesný infinitivní kmen bez kmenové přípony: *děl-a-t* → *děl-ník*, *tlumoč-it* → *tlumoč-ník* a vztahují se i k dějovým jménům: *bojovník* (k *bojovat* i k *boj*), případně poukazují na dějová adjektiva a vyjadřují nositele vlastností: *náhradník* (náhradní hráč).

2.1.7 TYP G: SUFIX -AŘ/-ÁŘ

Výrazy vytvořené pomocí tohoto sufixu se skloňují podle vzoru „muž“. Základem jsou nejčastěji dějová jména: *tělocvik* → *tělocvikář* a primární slovesné kmeny: *kov-at* → *kov-ář*. Sufix má dvojí kvantitativní podobu – krátkou u dvojslabičných názvů, které se opírají pouze o minulý kmen slovesný: *kuchař*, *tesař* a dlouhou u jednoslabičných a trojslabičných názvů, jež se buď pojí jen s dějovým jménem, nebo také se slovesem: *lhář*, *opravář*, *sklenář*. Jména označují povolání, funkci, obvyklou nebo aktuální činnost: *tesař*, *rozpočtář*, *žhář*.

2.1.8 TYP H: SUFIX -ÁK

Sufix *-ák* je dnes málo produktivní, proto je počet jím vytvořených činitelských jmen velmi nízký. Pro derivaci se nejčastěji používá infinitivní kmen sloves vzoru „*dělat*“ bez kmenové přípony, přítomný slovesný tvar: *div-ák*, *zpěv-ák*, *kuř-ák*, *pas-ák* nebo dějové jméno: *tramvaj* – *tramvaják*. Většina slov se vyznačuje expresivním zabarvením, často depreciativním (*chmaták*, *ulejvák*) a pouze tyto formace jsou v dnešním jazyce produktivní. Jen malé procento z nich představuje výrazy bez citového zabarvení, které jsou dnes již neproduktivní, např.: *tulák*, *žebrák*.

2.2 Cizí sufixy:

Činitelská jména cizího původu byla zpravidla přejata společně se základovými slovesy a s dalšími odvozeninami. Většinou základem byla slovesa na *-ovat*, v menší míře pak dějová jména. Mezi nejčastější a stále produktivní sufixy patří ty, které pocházejí většinou z latiny,

kromě sufixu *-ér*, jenž je původně převzatý z francouzštiny a angličtiny a sufix *-ír* převzatý z němčiny.

2.2.1 TYP I: SUFIX -OR

Slova tvořená pomocí tohoto sufixu se skloňují podle vzoru „pán“ nebo „hrad“. Mohou vyjadřovat názvy osob, živých bytostí obecně nebo se může jednat o instrumentální jména. Tvoří se ze slovesné báze nebo z dějového jména končícího zpravidla na *-se*, *-ze*: *investor* (k *investovat* i k investice).

2.2.2 TYP J: SUFIX -TOR

Sufix *-tor* je rozšířenou variantou sufixu *-or*. Opírá se o slovesný základ nebo o dějové jméno: *direktor* (k *dirigovat* i direkce), *konstruktor* (ke *konstruovat* i konstrukce, *lektor* (k lekce). Pod činitelská jména utvořená sufixem *-tor* se řadí i formace, jež se neopírají ani o sloveso, ani o dějové jméno. Jedná se např. o výrazy: *autor*, *doktor*, *kantor*, *pastor*.

2.2.3 TYP K: SUFIX -ÉR/-ER, -TÉR

Sufixy *-ér* a *-er* se odlišují pouze kvantitou vokálu a formace takto vytvořené se skloňují podle vzoru „pán“, příp. „hrad“. U sufixu *-ér* se jedná především o slova bez doložitelné starší tradice. Vyjadřují příslušníky novodobých povolání: *exportér* (k *exportovat* i k export), *hypnotizér* (k *hypnotizovat* i k hypnóza), *masér* (k *masírovat* i k masáž).

V několika formacích se objevuje i varianta *-tér*: *konstruktér* (ke konstrukce, příp. ke *konstruovat*), *operatér* (k *operovat* i k operace).

Jména na *-er* představují početnější skupinu. Význam odpovídá názvům osob podle činnosti. Není možné doložit jejich motivaci, protože se do dnešní doby nedochovala jejich základová slovesa ani dějová jména: *arbiter* (rozhodčí).

2.2.4 TYP L: SUFIX -ÍŘ/ -ÝŘ, -ÉŘ

Činitelských jmen tvořených sufixem *-ír* nebo jeho hláskovými změnami je malé množství. Jejich produktivita je velmi nízká.

Všechny varianty jsou německého původu. Z velké části jsou tvořeny z primárního slovesného kmene, případně z podstatného jména.

Užití jednotlivých variant sufixu *-íř* závisí na tvaru základu. Pokud končí na tvrdou souhlásku, používá se sufix *-ýř*: *mordýř* (k *mordovat* i k *mord*). V opačném případě tedy po souhláskách pravopisně měkkých nebo obojetných se používá sufix *-íř*: *kuplíř*, (ke *kupovat*, kdo kupuje). Jedná se pouze o grafické varianty jednoho morfému.

Vztah k příponě *-ěř* je především stylistické povahy. Slova derivovaná sufixem *-ěř* jsou považována spíše za knižní výrazy nebo dokonce archaismy: *kutěr* (ke *kutat*, kdo se zabývá kutáním), *maklér* (k *maklovat*, burzovní nebo sázkový dohazovač). Kdežto výrazy utvořené sufixy *-íř* a *-ýř* patří především do hovorového jazyka.

Takto vzniklá slova se skloňují podle vzoru „muž“.

3 Italský sufix *-tore*: základní charakteristiky

V následující kapitole se pokusím přiblížit základní charakteristiku italského sufixu *-tore*, nejproduktivnější přípony deverbálních činitelských jmen.

K ucelenějšímu obrazu je nutné se obeznámit s diachronním vývojem sufixu, který nám pomůže vysvětlit nepravidelné formace, případy slovotvorného supletivismu, alomorfie a hypotézu jednotné báze. Riccova teorie dvojího chápání verbonominálních kompozit se, jak následně uvidíme v 5. kapitole *Typologie českých ekvivalentů*, ve velké míře projevuje i na spojení substantiva s činitelským jménem.

3.1 Obecná charakteristika

Sufix *-tore* je jednou z nejproduktivnějších přípon italských činitelských jmen (*nomi di agente*)³, která se současně používá i k tvoření instrumentálních jmen (*nomi di strumento*⁴ – *frullatore, lampeggiatore*). Za činitelská jména považujeme taková označení, jejichž základem je sloveso a jejichž sémantiku je možné vyjádřit jako „osobu, která vykonává X“, přičemž X je činnost označená bázovým slovesem (Štichauer, P. 2007, s. 30). Tento životný konatel činnosti provádí jednotlivé úkony záměrně, z vlastní vůle a opakovaně nebo obvykle.

U sufixu *-tore* je obtížné jednoznačně určit jeho charakteristické vlastnosti, jelikož se s ním pojí značné množství omezení a výjimek.

Z hlediska syntaktických restrikcí se tvoření činitelských jmen mírně komplikuje. Jak říká ve své studii A. Bisetto (1995): „*jména, která mohou být utvořena pomocí sufixu -tore, patří k velmi omezené skupině sémantických tříd: tento sufix totiž plní docela důkladnou selekci ve*

³ Činitelská jména dělíme na deverbální a denominální, podle druhu báze. V současné italštině jsou realizována derivačním procesem (sufixy *-tore, -nte, -ista, -aro, -aio, -iere, -aiolo, -ante*) nebo kompozicí (např.: *lustrascarpe, guardaboschi, portalettere* atd.).

⁴ *Nomi di strumento* se tvoří z verbální i z nominální báze. Označují přístroje a zařízení, jejichž funkce je více či méně rozpoznatelná ze jmenné nebo slovesné báze. Činnost těchto přístrojů je stálá, obvyklá, automatická (díky dodávané energii) a nenáhodná, ale nikdy zcela samostatná nebo úmyslná. Právě tato charakteristika je odlišuje od jmen činitelských.

vztahu ke slovesům, se kterými se pojí⁵“. Není možné tvořit činitelská jména pomocí derivace od sloves inakuzativních⁶, zvrtných nebo psychologických (např. *ammirare*, *appassionare*, *gradire*, *odiare*, atd.), jelikož tato slovesa buď nemají externí argument (zejména inakuzativní slovesa), anebo je externímu argumentu přiřčena tematická role proživatele (psychologická slovesa):

- Paolo esce sempre tardi. → *Paolo è un tardo uscitore.
- Mario si lava al mattino. → *Mario è un lavatore mattutino.
- *Giovanni e Maria sono dei preoccupatori.

3.2 Historický vývoj sufixu *-tore* a hypotéza jednotné báze

Tvoření činitelských jmen spojením báze a sufixu *-tore* vzbudilo velké množství debat týkajících se definice báze. Lingvisté se přou, zda je tvořena minulým participiem nebo přítomným kmenem slovesa.

Dle Danielle Corbinové a její hypotézy jednotné báze je možné tvořit činitelská jména pouze ze slovesné báze $[[X]_v + \text{tore}]_N$. Abychom pochopili podstatu jednotné báze, je nutné si nastínit vývoj přípony *-tore* z diachronního hlediska.

V latině sufixu *-tore* odpovídal sufix *-or*, který se připojoval ke kmenu tvořenému minulým participiem: *educare/ educat(um)/educat-or*, *leggere/ lect(um)/lect-or* (Rainer F. – Grossmann M., 2004, s. 352).

⁵ Překlad autorky

⁶ V italštině rozlišujeme slovesa tranzitivní a intranzitivní, která se dále dělí na inergativní a inakuzativní. Jednotlivé skupiny se od sebe liší syntaktickým postojem (chováním) podmětu. U inakuzativních sloves (např. *arrivare*, *cadere*, *scoppiare*, *sparire*, atd.) podmět nese syntaktické vlastnosti typické pro předmět tranzitivních sloves. Pomůckou pro určení správného typu sloves nám může posloužit pomocné sloveso ve složených slovesných časech. Slovesa inergativní mají jako pomocné sloveso *avere* (*Luca ha camminato.*) a slovesa inakuzativní mají sloveso *essere* (*Luca è arrivato.*).

Verbi inaccusativi. In: Treccani [online] 2010. (cit. 2015-04-21) Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-inaccusativi_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-inaccusativi_(Enciclopedia-dell'Italiano)/); překlad autorky

V rámci vývoje italštiny došlo k významné změně ve formální struktuře činitelských jmen. Nejproduktivnějším tvarem sufixu *-or* se stal sufix *-tore*, jenž se již nepojí s minulým participiem, ale se slovesným přítomným kmenem: *leggitore, vincitore*.

Vedle těchto původních formací se příležitostně může objevovat také tomu odpovídající latinismus lidového nebo učeného původu: *lettore, possessore*, u něhož sufix odpovídá tvaru *-ore*.

Případy, kdy se do italštiny přeneslo odpovídající latinské minulé participium, je možné analyzovat ze synchronního hlediska jako formace založené na kmeni tvořícím minulé participium: *leggere/ letto/ lett-ore* (Rainer F. – Grossmann M., 2004). Tato teorie byla rozvedena Sergem Scalisem (1996). Tvrdí, že vedle alomorfu *-tore* připojenému k přítomnému kmeni se odlišuje alomorf *-ore* objevující se ve formacích latinského původu a stejně jako v latině, tak i v italštině je připojen k minulému participiu představujícímu bázi.

Do skupiny nepravidelných formací patří příklady slovtvorného supletivismu a alomorfie.

Pod pojmem slovtvorného supletivismu se rozumí formace, jejichž bázi není možné reprodukovat a použít na jiných odvozeninách anebo případy, kdy jejich báze významově neodpovídá slovům, se kterými jsou etymologicky spojena s bázi. Z velké části se jedná o výrazy pocházející z latiny.

Existuje několik příkladů činitelských jmen, u kterých význam latinského minulého participia a báze činitelského jména neodpovídá (např. *estorsore, distorsore, spettatore*). Zjistilo se, že mluvčí si jako vstupní kategorii zvolili za bázi dějové jméno.

Hypotézu slovesné báze u těchto výrazů nám může potvrdit přítomnost kmenové samohlásky *-a-*. *-a-* by mohlo být důkazem, že dříve k těmto slovům existovalo odpovídající, dnes již zaniklé sloveso, a tudíž i slovesná báze: *mur-a-tore, baren-a-tore, amid-a-tore*. Jednalo by se o slovesa první slovesné třídy typu $^{\circ}$ murare, $^{\circ}$ amidatore.

3.3 Spojení dvou substantiv v nominální syntagma

Jak uvádí Davide Ricca (2005) ve své studii „*Al limite tra sintassi e morfologia: i composti aggettivali V-N nell'italiano contemporaneo*“ verbonominální (V-N) kompozita je možné

používat ve funkci substantiva i ve funkci adjektiva. Na rozdíl od Scaliseho (1992, s. 191), který je zastáncem tvrzení, že V-N kompozita mají vždy jako výchozí kategorii substantivum.

Ricca na verbonominálních kompozitech ukazuje jejich dvojí chápání. Např. spojení *nave portacontainer* je možné chápat jako kompozitum typu *busta pagha*, tzn. kompozitum N-N, anebo jako nominální syntagma, u kterého je zřetelná apozice a kde hlava, *nave*, je modifikovaná druhým substantivem, nebo je možné považovat slovo *portacontainer* za adjektivum, a tudíž by se jednalo o proces morfologické konverze $N \rightarrow A$, kde je vstupní kategorií substantivum *portacontainer*. U kompozit tohoto typu převažuje nominální výstupní kategorie.

U spojení kompozit je jejich pouze adjektivní použití dáno relační sémantikou: *testina portacaratteri*, *specie coprisuolo* nebo sémantikou kvalifikační: *spezzacuore*, *spezzatimpani*. U kompozit vyznačujících se kvalifikační sémantikou se projevuje jejich agentivní nebo instrumentální význam.

Dvě substantiva stojící vedle sebe ve větě, mohou být spojena bezespoječně nebo je může spojovat předložka *di*, případně *da*. Např. *un beduino traditore*, *il re imperatore*, *l'impegno riformatore*. Tato slovní spojení (nominální syntagmata) jsou překládána jako *zrádný beduín*, *imperiální král*, *reformátorské posláni*. Druhý člen spojení modifikuje a upřesňuje člen první a v překladu se z něj stává předmět přímý. V korpusu narazíme i na pár výjimek, např. spojení *il capo pescatore* (kapitán člunu), kde se z činitelského jména stal přívlastek neshodný.

Pokud jsou jména spojena syndenticky předložkou *di* nebo *da* např. *figlio di pastore* (pastorův syn), *occhi di peccatori* (hříšné oči), je možné jejich význam přeložit jako *syn pastora* nebo *pastorův syn*, *oči hříšníků* nebo *hříšné oči*. V obou případech činitelské jméno přebírá funkci přívlastku.

3.4 Shrnutí

Většina činitelských jmen na *-tore* je pravidelných, utvořených od přítomného slovesného kmene.

Co se týká nominální báze, už v latině existoval tento typ derivačního procesu: *viator* ← *via*, *gladiator* ← *gladius*. V dnešní italštině se jedná o jev málo produktivní. Jsou to formace,

které patří do jazyka oblasti průmyslu, kde je nutné odborně pojmenovávat jisté jevy a úkony vycházející od používání specifického nástroje, např.: *il barenatore* (Rainer F. – Grossmann M., 2004, s. 355) – osoba obsluhující vrtačku za účelem zvětšení a vytvarování otvoru požadovaného průměru; *bassinatore* – osoba obsluhující stroj na výrobu mandlí v cukru⁷.

Při pravidelném tvoření je základem derivátů sloveso: *parlare* (mluvit) → *parlatore* (mluvčí), *vendere* (prodat, prodávat) → *venditore* (prodavač), *tradire* (zradit) → *traditore* (zrádce). V současné italštině je nejvíce produktivní varianta sufixu *-atore* od sloves 1. třídy, kdy infinitiv slovesa končí na *-are* (*compratore, parlatore, viaggiatore*). Za ním následují deriváty na *-itore* (*traditore, vincitore*) od sloves druhé a třetí třídy.

⁷ Bassina znamená „recipiente di rame piuttosto basso e tondeggiante, usato nella fabbricazione dei confetti: si fa ruotare attorno al suo asse, mantenuto alquanto inclinato, e può essere riscaldato dal disotto, generalmente con fiamme a gas.“ Zdroj: Vocabolario Treccani. In: Treccani [online] (cit. 2015-04-22). Dostupné z: <http://www.treccani.it/vocabolario/bassina/>

4 Analýza korpusového materiálu: frekvenční seznam a jeho kvalitativní a kvantitativní charakteristika

Pro vypracování výzkumu spojeného s touto prací jsem vyhledávala v rozhraní KonText. Vytvořila jsem si vlastní subkorpus, jenž obsahoval potřebné výrazy, které jsem následně analyzovala. Abych získala tato data, bylo nutné definovat přesný vzorec pro vyhledání požadovaných výrazů.

Hledání probíhalo prostřednictvím synchronního korpusu SYN2010⁸. Jedná se o synchronní reprezentativní korpus současné psané češtiny obsahující 121 667 413 pozic⁹. Výrazy jsem vyhledávala v Paralelním korpusu InterCorp verze 6 – intercorp_it.

Pro získání frekvenčního seznamu hledaných výrazů bylo potřebné specifikovat typ dotazu tzv. *lemma*. Zadála jsem vzorec ve tvaru `[lemma="*.tore"]`.

Z důvodu zkoumání českých protějšků italských činitelských jmen na *-tore* jsem přidala do zarovnaných korpusů intercorp_cs. Získala jsem výrazy v italštině a současně jejich ekvivalenty v češtině.

Dále jsem dotaz specifikovala podle následujících metainformací. Zajímaly mě výrazy pocházející z dramatu, prózy a literatury faktu pouze z italského originálu.

Posledním krokem přípravy zadání bylo omezit frekvenci výskytů jednotlivých výrazů. Aby bylo možné postavit na těchto výrazech výzkum, omezila jsem frekvenční hranici lemmat nad 9 výskytů. Program mi tímto způsobem protřídil seznam a zbylo mi k dispozici 66 potenciálně použitelných výrazů, které se celkem vyskytovaly 2 569krát v literárních textech. Tímto postupem jsem získala hrubý seznam, ze kterého bylo nezbytné eliminovat některé další výrazy a jejich tvary.

⁸ Korpus InterCorp. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:syn2010>

⁹ Korpus InterCorp. [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: https://kontext.korpus.cz/first_form

Po bližším prozkoumání seznamu bylo nutné z něj vyřadit 12 výrazů – příkladů tzv. slovotvorného supletivismu. Pod pojmem slovotvorný supletivismus se rozumí formace, jejichž bázi není možné reprodukovat a použít na jiných odvozeninách anebo případy, kdy jejich báze významově neodpovídá slovům, se kterými jsou etymologicky spojena s bázi. Nejčastěji se jedná se o latinismy.

První skupinu tvoří výrazy jako *dottore* (doktor), *professore* (profesor) a do druhé skupiny patří výrazy typu *spettatore* (divák). Mezi těmito dvěma skupinami slov je určitý rozdíl, i když není patrný na první pohled. Slova typu *dottore* a *professore* mají původ v latině. Etymologická báze slova *dottore*, latinsky *docere* (vyučovat) se v italštině nedochovala. Ovšem etymologicky příbuzná slova ke slovu *dottore*, jako např. *dotto* (učený) nebo *dottrina* (doktrína, učení) nemají společný žádný sémantický vztah, na rozdíl od slova *spettatore*. Zdá se, že slovo vzniklo pravidelnou derivací od slovesa *spettare* (přislušet, náležet). Je však jasné, že význam slova *spettare* nesouvisí s významem slovesa (v Štichauer, P. 2007, s. 31).

Alomorfie představuje formace, tj. výrazy, jež mají dvě a více podob od jednoho slova. Vyskytují se v tvarech, které komplementárně tvoří jedno paradigma. V některých tvarech se báze zkracuje nebo rozšiřuje. Tyto výrazy tvoří speciální kategorii činitelských jmen.

Pro účely srovnání italských a českých činitelských jmen se budu zabývat slovy, která vznikla pravidelnou derivací od slovesné báze (*prézentní kmen + suffix -tore*): *viaggiare* (cestovat) → *viaggiatore* (cestovatel), *eleggere* (volit) → *elettore* (volič) nebo *servire* (sloužit) → *servitore* (sluha, služebník) a případy alomorfie (*alomorfni kmen + suffix -tore*): *leggere* (číst) → *lettore* (čtenář, lektor), *scrivere* (psát) → *scrittore* (spisovatel, pisatel), *proteggere* (chránit, ochraňovat) → *protettore* (ochránce, patron).

Dále jsem vyřadila 356 forem jednotlivých výrazů. Jednalo se o vlastní jména a o varianty činitelských jmen v ženském rodu končící na *-trice*. Vyřazením relativně velkého počtu forem končících na *-trice* bylo nutné odstranit ze zkoumaného materiálu další výrazy, jejichž frekvence klesla pod 10 výskytů.

Z takto protříděného seznamu zůstalo 38 jmen, jejichž celková frekvence dosahuje 1 180 výskytů vhodných pro zjištění typologie jejich českých protějšků. Výsledky jsou zachyceny v tabulce č. 1.

4.1 Frekvenční seznam

Tabulka 1. Frekvenční seznam italských činitelských jmen se sufixem -tore

Činitelské jméno	Frekvence	Frekvence [%]
Imperatore	132	11,2%
Lettore	79	6,7%
Pastore	68	5,8%
Direttore	65	5,5%
Viaggiatore	56	4,7%
Pescatore	55	4,7%
Inquisitore	51	4,3%
Scrittore	46	3,9%
Visitatore	45	3,8%
Vincitore	40	3,4%
Cacciatore	36	3,1%
Predicatore	36	3,1%
Lavoratore	33	2,8%
Fondatore	29	2,5%
Servitore	28	2,4%
Peccatore	26	2,2%
Amministratore	26	2,2%
Venditore	23	1,9%
Collaboratore	23	1,9%
Prottettore	21	1,8%
Riformatore	20	1,7%
Portatore	18	1,5%
Elettore	18	1,5%
Sostenitore	18	1,5%
Giocatore	18	1,5%
Traditore	17	1,4%
Procuratore	17	1,4%
Ascoltatore	17	1,4%
Costruttore	16	1,4%
Produttore	13	1,1%

Governatore	13	1,1%
Compratore	13	1,1%
Mediatore	13	1,1%
Ammiratore	11	0,9%
Conquistatore	10	0,8%
Cantore	10	0,8%
Appaltatore	10	0,8%
Promotore	10	0,8%
Celkem	1180	100%

5 Typologie českých ekvivalentů

V následující kapitole se budu blíže zabývat českými ekvivalenty italských činitelských jmen na *-tore*. Na příkladech převzatých z korpusu představím varianty českých ekvivalentů činitelských jmen, zejména jejich odchylky od slovníkových významů.

Budu vycházet z lexikálního významu převzatého ze slovníků: *Dizionario De Agostini della lingua Italiana. Novara, 2001; (Strumenti per lo studio)* a *Dizionario ceco/ Italiano - ceco/Italsko-český. Fin Publishing, 2001*. U slov, která nebyla dohledatelná v těchto slovnících (*compratore a conquistatore*) jsem použila internetový slovník dostupný na stránkách *www.treccani.it*.

Výrazy obsažené v tabulce č. 1 si rozdělím do dvou skupin. První skupina bude obsahovat pravidelné formace činitelských jmen, tj. slova odvozená od slovesného základu. V druhé skupině budou nepravidelné formace, tj. výrazy, u kterých se pozměnila forma báze a základní sufix *-tore* se zkrátil pouze na tvar *-ore*.

5.1 Pravidelné formace

5.1.1 PRAVIDELNÉ FORMACE OD SLOVES 1. TŘÍDY -ARE

Vznik činitelských jmen od slovesné báze sloves 1. třídy se tvoří odtržením slovesné přípony *-re* a připojením sufixu *-tore*: [*V-are* → *N-tore*].

1. Imperatore

Výraz *imperatore* se v korpusu objevuje 132krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*monarcha che sta a capo di un impero*.“ Do češtiny je překládán jako „*císař, ve starověkém Římě, imperátor*.“

	Sufix -ař	Sufix -tor	Nulový sufix	Sufix -ník	Sufix -ař II
Imperatore	Císař	Imperátor	Král	Panovník	Vladař
Frekvence	103	6	1	1	1

	N di/da N _{-tore}	N - N _{-tore}	Re - N _{-tore}		Nevyjádřeno
Imperatore	Císařův	Císařský	Imperiální	*	
Frekvence	11	3	3	1	2

Z tabulky výše uvedené vyplývá, že na základě zpracovávaných dat převzatých z korpusu nelze k italskému *imperatore* jednoznačně přiřadit jeho jeden český ekvivalent. Jednotliví překladatelé volili různé výrazy (*císař, imperátor, král, panovník, vladař*), aby co nejlépe odpovídaly kontextu a době, v níž se děj díla odehrává.

Ve všech případech se jedná o varianty téhož slova s podobným či stejným významem.

V níže uvedeném případě se český ekvivalent slova *imperatore* v překladu vůbec nevyskytuje. Jeho užití by bylo redundantní, protože se jedná o osobnost císaře Karla Velikého, která je všeobecně známá.

- „[...] *composizioni che i musici dell' imperatore Carlomagno eseguivano più di sovente.*“ (CALVINO, Italo. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *seznam skladeb, které hudebníci Karla Velikého provozují nejčastěji.*“ (CALVINO, Italo. Předkové [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, činitelská jména se často pojí s dalším podstatným jménem a stojí obvykle na druhé pozici.

V následujícím příkladu vidíme, že překladatel Ecova *Jména růže*, Zdeněk Frýbort, přeložil spojení „*intervento dell'imperatore*“ jako „*císařovu zásahu*“. Jak je známo, předložka *di* může vyjadřovat 2. pád nebo přivlastňovací vztah. V tomto případě předložka *di* vyjadřuje přivlastňovací vztah, a tudíž je možné spojení „*intervento dell'imperatore*“ přeložit jako „*císařův zásah*“.

- „*E aggiunse che era stato proprio per controbattere l'inopportuno intervento dell' imperatore che messere il papa era stato costretto a emettere la decretale [...].*“ (ECO, Umberto. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*A dodal, že právě proti císařovu nevhodnému zásahu byl nucen pan*

papež vydat dekretál [...].“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

Dvě substantiva je možné spojit také předložkou *da*, která vyjadřuje 3. pád a původ (*la provenienza*), dobu vzniku (*il punto d'origine*). V tomto případě se jedná o vyjádření vztahu původu. „*Inviato dell'imperatore*“ by se dalo také přeložit jako „*vyslanec od císaře*“, kde je více patrný původ vyslance.

- „*[...] con Guglielmo, **inviato dall'imperatore**, per far da mediatore [...].“* (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] s Vilémem, který jakožto **vyslanec císařův** měl dělat prostředníka [...].“* (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

* Další možností jak se vyhnout použití činitelského jména, je utvořit z vedlejší věty, v tomto případě vedlejší věty přívlastkové, nominální syntagma.

- „*[...] e con la scusa che l' **imperatore è vecchio** e stanco a ogni taverna erano pronti a [...].“* (CALVINO, Italo. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*[...], a protože se mohli vymlouvat na **císařovo stáří** a únavu, u každé krčmy měli důvod [...].“* (CALVINO, Italo. *Předkové* [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

2. Pastore

Výraz *pastore* se v korpusu objevuje 68krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi guida e sorveglia il gregge al pascolo; chi svolge funzioni di guida, in senso spirituale.*“ Do češtiny je překládán jako „*pastýř, pastor, kněz.*“

	Sufix -ýř	Sufix -ec	Sufix -tor	Sufix -ák	N - N _{-tore} / N da N _{-tore}
Pastore	Pastýř	Pastevec	Pastor	Ovčák	Ovčácký
Frekvence	42	8	7	2	2

	N di N _{-tore} / N con N _{-tore}	N di N _{-tore} II	N da N _{-tore}	Nevyjádřeno
Pastore	Pastorální	Pastorův	Pastýřský	
Frekvence	2	2	1	2

V korpusu se jako české ekvivalenty italského *pastore* objevují dle kontextu *pastýř*, *pastevec*, *pastor* a *ovčák*. Výraz *ovčák* v sobě nese dva významy. Představuje osobu, která pase ovce, anebo označuje psí plemeno německého ovčáka, který se původně choval pro střežení stáda. Pastýř a *pastevec* jsou substantiva utvořená ze stejného slovesného základu *pást*, ale jinou příponou.

V díle *Faucaultovo kyvadlo* U. Eca a v *Příběhu v historii* E. Morantové se objevuje *pastore* ve významu vyjadřující psí plemeno překládané jako *německý ovčák* nebo jen jako rodové jméno *ovčák*.

- „*La sua stirpe, detta dei **pastori** maremmani o abruzzesi [...].*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „*Její plemeno, kterému se říká maremmanští nebo abruzzští **ovčáci** [...].*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

Dále se v Ecově *Faucaultově kyvadle* a v *Příběhu v historii* Elsy Morantové objevuje spojení *cane da pastore*, příp. *cane pastore*. Opět se jedná o spojení dvou substantiv, kdy se z činitelského jména stává adjektivum. Jako český protějšek zvolili překladatelé v obou případech výraz *ovčácký pes*.

- „*[...]il suo ruolo di **cane da pastore** [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] svou roli **ovčáckého psa** bral naprosto vážně [...].*“ (ECO, Umberto. *Faucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Ve čtyřech případech, např. v díle *City* Alesandra Baricca, nacházíme substantivum v syndetickém spojení s činitelským jménem. Činitelské jméno je přeloženo jako přídavné jméno.

- „[...] *con il figlio del pastore* [...].“ (BARICCO, Alessandro. City [online]. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *s pastorovým synem* [...].“ (BARICCO, Alessandro. City [online]. Praha: Volvox Globator, 1999. Dostupné z: InterCorp)

Níže vidíme další příklad sydentického spojení dvou substantiv, kde se z činitelského jména stane přívlastek shodný.

- „[...] *usava certi mantelli da pastore* [...].“ (MORANTE, Elsa. La storia: Romanzo [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *oblékal jakýsi širokánský pastýřský mantl* [...].“ (MORANTE, Elsa. Příběh v historii [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

V románech U. Eca *Jméno růže* i ve *Faucaultově kyvadle* najdeme případy, kdy se vedle činitelského jména vyskytuje další substantivum s podobným významem, zřejmě pro přesnější vyjádření, např. *pastori, chierici* (pastoři a klerici). V českém překladu se však první činitelské jméno nevyskytuje, neboť jeho význam (pastor) je užší než význam použitého slova *klerici*, které označuje obecně příslušníka kléru, církve či duchovenstva.

- „[...] *pecore buone, e pecore cattive, tenute a freno da cani mastini, i guerrieri, ovvero il potere temporale, l' imperatore e i signori, sotto la guida dei pastori, i chierici, gli interpreti della parola divina.*“ (ECO, Umberto. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) - „[...] *bílé a černé ovce, které drží pohromadě hlídací psi, to znamená válečníci, světská moc, císař a panstvo pod vedením kleriků, vykladačů slova božího.*“ (ECO, Umberto. Jméno růže [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

3. Viaggiatore

Výraz *viaggiatore* se v korpusu objevuje 56krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi si trova in viaggio sopra un mezzo di trasporto; chi compie viaggi di esplorazione.*“ Do češtiny je překládán jako „*cestující, cestovatel, pasažér.*“

	Substantivizované adjektivum	Sufix -tel	Sufix -ník	Sufix -ník II	Sufix -ér
Viaggiatore	Cestující	Cestovatel	Poutník	Návštěvník	Pasažér
Frekvence	24	17	6	1	3

	N di N _{-tore}	Parafráze	Essere dei N _{-tore}	Zájmeno	Nevyjádřeno
Viaggiatore	Venkovan	Všichni, kdo jezdili	Byli nějak zcestovalí	Jemu	
Frekvence	1	1	1	1	1

Zajímavým překladem slova *viaggiatore* je výraz *poutník* objevující se v románech E. Morantové *Příběh v historii*, *Foucaultovu kyvadlu* a *Jménu růže* Umberta Eca a v *Nespočtu* Sebastiana Vassalliho.

Poutník a *cestovatel* jsou slova významově si podobná. Obě slova se liší pouze druhem báze a sufixu. Nesou v sobě význam cesty (cestování, putování), proto je možné je v určitém kontextu zaměňovat. Výraz *poutník* je dnes již považován spíše za zastaralý, knižní.

- „[...] *il concerto degli altri viaggiatori che russavano [...]*.“ (VASSALLI, Sebastiano. *Un infinito numero* [online]. Torino: Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *koncertu ostatních chrápajících poutníků [...]*.“ (VASSALLI, Sebastiano. *Nespočet* [online]. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003. Dostupné z: InterCorp)

V překladu díla *Storia degli italiani* Giuliana Procacciho se objevuje jako ekvivalent k *viaggiatore* *návštěvník*. V jistém smyslu i tato dvě slova mají určité sémantické rysy společné. Zejména význam spojený s cestováním. Aby mohla být osoba označena za návštěvníka, musí nejprve podstoupit určitou cestu, příp. výlet, při kterém cestuje, a tudíž navštěvuje cizí místa.

- „[...] *il viaggiatore settecentesco [...]*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Návštěvník v 18. století [...]*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V překladu Sciasciova *Dne sovy* se jako český protějšek ke slovu *viaggiatore* objevuje *venkovan*. Výraz stojí v syndetickém spojení s dalším podstatným jménem „*letargo dei viaggiatori*“. V tomto případě činitelské jméno, které stojí na druhé pozici, nerozvíjí první

substantivum, ale první substantivum rozvíjí druhé. Použití označení *venkovan* je dáno místem děje, ve kterém se *Den sovy* odehrává. Děj je zasazen do malého sicilského městečka, proto je možné použít místo slova *cestovatel* obecnější pojmenování. Mluví se zde o obyvatelích *venkova*, kteří cestují autobusem, proto je možné v tomto kontextu jednotlivé výrazy zaměnit.

- „[...] *allarme nel letargo dei viaggiatori* [...].“ (SCIASCIA, Leonardo. *Il Giorno della civetta* [online]. Torino: Einaudi, 1963. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *poplach mezi strnulými venkovany* [...].“ (SCIASCIA, Leonardo. *Den sovy* [online]. Praha: Československý spisovatel, 1964. Dostupné z: InterCorp)

Dvakrát se u tohoto výrazu objevuje syntaktický opis jeho českého ekvivalentu.

U překladu *Dne sovy* překladatel zvolil pro vyjádření *viaggiatore* jeho parafrázi s ponecháním plného významu slovesné báze, ze které bylo činitelské jméno utvořeno.

- „*Il bigliettotaio bestemmiò, era un bestemmiatore di fama tra i viaggiatori di quella autolinea, bestemmiava con estro* [...].“ (SCIASCIA, Leonardo. *Il Giorno della civetta* [online]. Torino: Einaudi, 1963. Dostupné z: InterCorp) – „*Všichni, kdo jezdili na této autobusové lince, věděli, jak šťavnatě dovede klít.* [...].“ (SCIASCIA, Leonardo. *Den sovy* [online]. Praha: Československý spisovatel, 1964. Dostupné z: InterCorp)

V díle *Storia degli italiani* se činitelské jméno pojí se sponovým slovesem a *viaggiatore* plní ve větě funkci podmětového kopredikátu. Z toho důvodu překladatelé *Dějin Itálie* zvolili jako jeho ekvivalent „byli nějak zcestovalí“.

- „[...] *i conquistatori normanni, che pure erano dei grandi viaggiatori* [...].“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *normanští dobyvatelé, kteří přitom byli nějak zcestovalí* [...].“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V díle Elsy Morantové bylo k přeložení *viaggiatore* použito spojení osobního zájmena *jemu* a přídavného jména *samotnému*. V rámci zachování koheze textu nebylo nutné použít výraz *viaggiatore*, protože z kontextu je jasné, o jaké osobě se mluví.

- „*Di questa, al viaggiatore non s'era data nessuna notizia [...].*“ (MORANTE, Elsa. La storia: Romanzo [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „*Jemu samotnému o tom, kam jede, nic neřekli [...].*“ (MORANTE, Elsa. Příběh v historii [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

V díle *Předkové* Itala Calvina vidíme příklad eliptického vyjádření činitelského jména *viaggiatore*. Překladatel se rozhodl přenést do českého překladu pouze informaci, že *dva Španělé se na svých cestách zastavili v Temnose*. Když je řečeno, že dotyční Španělé se zastavili na svých cestách, je jasné, že byli cestovateli.

- „*Arrivarono un giorno a Ombrosa due spagnoli, viaggiatori di passaggio.*“ (CALVINO, Italo. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*Jednoho dne se v Temnose zastavili na svých cestách dva Španělé.*“ (CALVINO, Italo. Předkové [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

4. Pescatore

Výraz *pescatore* se v korpusu objevuje 55krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi pesca, chi esercita l'attività della pesca.*“ Do češtiny je překládán jako „*rybář.*“

	Sufix -ář	Sufix -ec	N – N _{-tore}	N di N _{-tore}	N da N _{-tore} I	N da N _{-tore} II
Pescatore	Rybář	Lovec	Kapitán člunu	Rybářský	Rybářský	Rybářova
Frekvence	46	1	1	3	3	1

Českým ekvivalentem italského *pescatore* je *rybář*. I zde se setkáváme se spojením dvou substantiv, kdy činitelské jméno stojí na druhé pozici, ztrácí vlastnosti substantiva a v překladu funguje jako přivlastňovací adjektivum. V případech, kdy byla jména spojena předložkou *di* nebo *da*, se substantivum *pescatore* v českém překladu objevuje jako *rybářský, rybářův*.

V Calvinově *Předcích* se vyskytuje spojení *il capo pescatore*. V českém překladu se jako jeho český ekvivalent objevuje pojmenování *kapitán člunu*, které v sobě nese význam velitele lodi, v tomto případě rybářské.

- „*Il capo pescatore era stato soldato [...].*“ (CALVINO, Italo. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*Kapitán člunu sloužival jako voják [...].*“ (CALVINO, Italo. Předkové [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

V dalším úryvku z Calvinových *Předků* se také setkáváme se spojením dvou podstatných jmen, kde činitelské jméno na rozdíl od většiny výskytů spojení dvou substantiv stojí na první pozici. Pro zachování smyslu textu bylo nutné za ekvivalent *pescatore* (rybář) zvolit výraz *lovce*, protože v českém jazyce je rybářem ten, kdo se živí lovem ryb. Spojení *rybář ústřic* nemohl překladatel použít, protože by se jednalo o nesmyslný kalk.

- „*[...] lo prese con sé per farne un pescatore d' ostriche.*“ (CALVINO, Italo. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] ujal se ho, aby z něj učinil lovce ústřic.*“ (CALVINO, Italo. Předkové [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

5. Visitatore

Výraz *visitatore* se v korpusu objevuje 45krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi si reca in visita presso qualcuno, chi visita città, impianti per divertimento o per imparare.*“ Do češtiny je překládán jako „*návštěvník, návštěva, host, turista.*“

	Sufix -ník	Nulový sufix	Sufix -ák	Vlastní jméno
Visitatore	Návštěvník	Host	Divák	Belbo
Frekvence	37	2	1	1

	Zájmeno		Nevyjádřeno
Visitatore	Někoho	*	
Frekvence	1	1	2

Italské činitelské jméno *visitatore* je na základě dostupných materiálů v databázi InterCorp nejčastěji překládáno slovem *návštěvník* a *host*.

V tomto úryvku je pro český překlad jména *visitatore* použito přenesené pojmenování. *Divák* jako *visitatore* (návštěvník) vyjadřuje možná jistý stupeň pasivity na rozdíl od *návštěvníka*. Pokud autor ovšem nemyslel použít výraz *visitatore* ve smyslu *host*, to by pak míra pasivity byla stejná.

- „[...]finalmente lui penetrava - non da semplice **visitatore** [...].“ (MORANTE, Elsa. La storia: Romanzo [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...]konečně vstupoval - ne už jako pouhý **divák** [...].“ (MORANTE, Elsa. Příběh v historii [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

Překladařel v českém textu použil místo slova *visitatore* vlastní jméno návštěvníka – *Belba*, o kterém se mluví v předchozí větě.

- „[...] ci mise qualche tempo a riconoscere il **visitatore** [...].“ (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] nějakou chvíli jí trvalo, než **Belba** poznala [...].“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V dalším úryvku vidíme použití neurčitého zájmena na místě italského činitelského jména. Překladařel touto formou zdůraznil, že daný návštěvník, o kterém se zde mluví, je pro zúčastněné osoby neznámý, a proto použil jen neurčité zájmeno.

- „[...]disse a Belbo, un **visitatore** che desiderava farci conoscere.“ (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „Belbovi řekl, že bude mít u sebe **někoho**, s kým by nás rád seznámil.“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

* Překladařel *Faucaultova kyvadla* přeložil větu, ve které se nachází činitelské jméno, opisem, kdy z verbálního syntagmatu *accoglie il visitatore* učinil podstatné jméno uvozené předložkou.

- „[...] San Germano accoglie il **visitatore** sfogliando un libro di Paracelso.“ - (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] Saint - Germain **při návštěvě** listoval v Paracelsově knize.“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Následující úryvek je přeložen opisem s ponecháním odpovídajícího významu. Když se zaměřím pouze na činitelské jméno, tak to v českém překladu chybí.

- „*L' ora di chiusura per i **visitatori** non coincide con quella di uscita degli impiegati.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*Čas, kdy je muzeum otevřeno, se určitě neshoduje s pracovní dobou zaměstnanců [...].*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

6. Predicatore

Výraz *predicatore* se v korpusu objevuje 36krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*sacerdote, che tiene prediche ai fedeli.*“ Do češtiny je překládán jako „*kazatel, hlasatel.*“

	Suffix -tel	N – N _{-tori}	Nevyjádřeno
Predicatore	Kazatel	Kazatelský	
Frekvence	34	1	1

Většina výskytů jména *predicatore* byla v dílech obsažených v korpusu přeložena jako *kazatel*.

V jednom případě se *predicatore* objevuje ve spojení s dalším substantivem a přejímá tak funkci přídavného jména.

- „*[...] la chiesa e gli **ordini predicatori** han diffuso su questa penisola , e che da qui si diffonde per ogni dove.*“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] církev a **kazatelské řády** na tomto poloostrově vytvořily [...].*“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím úryvku ze *Jména růže* se překladem změnila stavba věty. Překladatel použil pro vyjádření tohoto jména elipsu, tedy vypustil z textu podmět *predicatori* a v českém překladu se podmět stal neurčeným generickým „*se odvádí zbožnost*“.

- „[...]quelli erano i modi in cui i **predicatori** stessi organizzavano la devozione delle folle [...].“ (ECO, Umberto. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „[...] to všechno jsou jen různé způsoby, jimiž **se odvádí** zbožnost lidu [...].“ (ECO, Umberto. Jméno růže [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

7. Cacciatore

Výraz *cacciatore* se v korpusu objevuje 36krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi va a caccia selvaggina; chi pratica la caccia.*“ Do češtiny je překládán jako „*lovec, myslivec.*“

	Suffix -ec	Suffix -ec II	Suffix -ač	Suffix -ař	Dějové jméno
Cacciatore	Lovec	Myslivec	Hledač	Stopař	Lovení
Frekvence	26	1	1	1	1

	N di N _{-tore}	Tvar finitního slovesa	Zájmeno neurčité	Nevyjádřeno
Cacciatore	Lovecký	Lovil	Někdo	
Frekvence	3	1	1	1

Nejvíce používané české výrazy pro italské činitelské jméno *cacciatore* jsou *lovec* a *myslivec*.

Po jednom výskytu se v korpusu objevují *hledač* a *stopař*.

V následujícím příkladu se překladatel rozhodl použít jiné činitelské jméno utvořené od slovesa hledat. V tomto kontextu je možné tato dvě slova zaměňovat a považovat za synonyma.

- „[...] una folla di **cacciatori** di misteri aveva cercato di ritrovarli ovunque [...].“ (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] houfy **hledačů** tajemství po nich vytrvale někde pátrají [...].“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Il cacciatore di taglie by se dalo doslovně přeložit jako *lovec odměn*. Překladatel Zdeněk Frýbort toto slovní spojení přeložil jako *stopař*. Použití stopaře dobře zapadá do kontextu tohoto díla, protože je možné tato slova v jistém kontextu použít jako synonyma.

- „*Pagarono il miglior cacciatore di taglie [...]*.“ (BARICCO, Alessandro. City [online]. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „*Zaplatili nejlepšímu stopaři [...]*.“ (BARICCO, Alessandro. City [online]. Praha: Volvox Globator, 1999. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu se překladem činitelského jména stalo jméno dějové utvořené ze stejné báze. Význam se z konatele přenesel na substantivum vyjadřující činnost.

- „*[...] utile come cacciatore di scoiattoli [...]*.“ (CALVINO, Italo. I nostri antenati [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] užitečný při lovení veverek [...]*.“ (CALVINO, Italo. Předkové [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

Zde se opět setkáváme se spojením slovesa *essere* a jména na *-tore*, které bylo do češtiny přeloženo slovesem přejímajícím význam činitelského jména, resp. překladatel se rozhodl vrátit ke slovesu, ze kterého bylo substantivum utvořeno.

- „*[...] era un cacciatore di taglie [...]*.“ – (BARICCO, Alessandro. City [online]. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp) „*[...] lovil kořist za výkupné [...]*.“ (BARICCO, Alessandro. City [online]. Praha: Volvox Globator, 1999. Dostupné z: InterCorp)

Syndetické spojení dvou substantiv je jako ve většině případů i zde překládáno přídavným jménem, které blíže určuje první jméno. Tato změna slovního druhu je dána i vztahem předložky *di* k substantivům, s kterými se váže. *Di* mimo jiné vyjadřuje přivlastňovací vztah.

- „*[...] arrestato al circolo dei cacciatori [...]*.“ (SCIASCIA, Leonardo. Il Giorno della civetta [online]. Torino: Einaudi, 1963. Dostupné z: InterCorp) – „*zadržen v loveckém kroužku [...]*.“ (SCIASCIA, Leonardo. Den sovy [online]. Praha: Československý spisovatel, 1964. Dostupné z: InterCorp)

Přeložení slova *cacciatore* neurčitým zájmenem překladateli dává možnost vyhnout se opakování stejných slov, což by mohlo vést ke stylisticky nepřijatelnému textu. Někdy může

dojít k posunutí smyslu textu, ale v tomto případě text jako celek odpovídá originálu, protože k zájmenu někdo se pojí vedlejší věta „*kdo se po zasvěcencích pídí*“. Sloveso „pídit se“ v sobě nese konotace usilovného pronásledování, stopování, tedy činností, které provádí lovec. I v tomto případě je možné najít paralelu s italským jménem *cacciatore*.

- „[...] *come solo il vero iniziato, o il cacciatore di iniziati, sa avere.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) - „[...] *jen opravdový zasvěcenec, nebo někdo, kdo se po zasvěcencích pídí.*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu se autor přiklonil k vypuštění překladu slova *cacciatore*. Léčka vyjadřuje nástroj pro lovení zvěře, proto není nutné ji dále rozvíjet adjektivem lovecká.

- „[...] *più amara della morte è la donna, che è come il laccio dei cacciatori, il suo cuore è come una rete, le sue mani sono funi.*“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *trpčí než smrt je žena, je - li léčkou, je - li její srdce síť a ruce pouta.*“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

8. Lavoratore

Výraz *lavoratore* se v korpusu objevuje 33krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi svolge un lavoro sia in proprio sia alle dipendenze di un'azienda.*“ Do češtiny je překládán jako „*pracovník, dělník, pracující.*“

	Sufix -ník	Sufix -ník II	Sufix -ník III	Sufix -ník IV
Lavoratore	Dělník	Pracovník	Rolník	Řemeslník
Frekvence	12	3	2	1

	Expresivum	Substantizované adjektivum	Hromadné jméno	N di N-tori
Lavoratore	Dříč	Pracující	Dělnictvo	Dělnický
Frekvence	1	7	1	2

	N di N_{-tori} II.	Un gran N_{-tore}	Tvar finitního slovesa
Lavoratore	Sdružení pracujících	*	Pracují
Frekvence	2	1	1

Jako nejvíce frekventované české ekvivalenty ke slovu *lavoratore* se nám nabízí *dělník*, *pracovník* a *pracující*. Dále se v korpusu vyskytují výrazy *rolník* a *řemeslník*. Stále se jedná o osobu pracující, jen název blíže určuje jejich specializaci. Rolník je osoba pracující v zemědělství a řemeslník je osoba provozující nějaké řemeslo, může být i uměleckého zaměření, jak vidíme zde na příkladech.

- „*I lavoratori della terra cessavano così di essere definiti e distinti [...]*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Rolníci obdělávající půdu tak přestali být označováni [...]*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)
- „*era un lavoratore serio e telletto [...]*.“ (CALVINO, Italo. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*byl to svědomitý a důvtipný řemeslník [...]*.“ (CALVINO, Italo. *Předkové* [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

Jako synonymum pro slovo *lavoratore* je možné použít expresivní výraz *dříč*, který na rozdíl od bezpříznakového výrazu *pracovník* nese informaci o výrazné pilnosti a pracovitosti.

- „*[...] un lavoratore eccezionale*.“ (CALVINO, Italo. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] neobyčejný dříč*.“ (CALVINO, Italo. *Předkové* [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

V Procacciho *Dějínách Itálie* překladatelé pro překlad činitelského jména v množném čísle využili hromadné podstatné jméno, které sice množné číslo netvoří, ale ze své podstaty vyjadřuje větší počet.

- „[...] *proseguire la sua opera di organizzazione dei lavoratori.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) - „[...] *pokračovat v organizování dělnictva.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

Následující syndetické spojení dvou substantiv, z nichž činitelské jméno na *-tore* se v českém překladu změnilo na adjektivum a rozvíjí první substantivum.

- „[...] *le sue famose azioni erano rubate sulla paga dei lavoratori [...].*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *na své slavné akcie si sám nakradl z dělnických platů [...].*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

I v tomto případě se jedná o syndetické spojení dvou substantiv přeložených do češtiny pomocí ustáleného slovního spojení *sdužení pracujících*.

- „[...] *per reprimere l'insurrezione socialista dei « Fasci dei lavoratori ».*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Un infinito numero* [online]. Torino: Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *aby potlačili povstání vyvolané socialistickým "Sdužením pracujících."*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Nespočet* [online]. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003. Dostupné z: InterCorp)

* Následující překlad italského činitelského jména je uskutečněn opisem. Dvě nominální syntagmata v italském originálu jsou v českém překladu sjednocena a převedena pouze do jednoho.

- „[...] *come se là dietro quell'uscio dormisse il Capo di casa, e un gran lavoratore.*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *jako kdyby tam za těmi dveřmi spala opravdu prací sedřená hlava rodiny.*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

V tomto úryvku z díla E. Morantové *Příběh v historii* se překladem z činitelského jména na *-tore* stalo sloveso ve finitním tvaru odpovídajícího významu.

- „[...] *fra i lavoratori delle fabbriche belliche, si contano oltre 4 milioni di donne.*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) - „[...] *v továrnách válečného průmyslu pracují přes 4 milióny žen.*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

9. Fondatore

Výraz *fondatore* se v korpusu objevuje 29krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi fonda; chi dà inizio alla costruzione di qualcosa.*“ Do češtiny je překládán jako „*zakladatel, zřizovatel.*“

	Suffix -tel	Suffix -tel II	Tvar finitního slovesa
Fondatore	Zakladatel	Stavitel	Založili
Frekvence	27	1	1

V korpusu má výsadní zastoupení český ekvivalent *zakladatel* utvořený od slovesné báze *zakládat*.

- „*La regola del nostro fondatore* [...]“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*Řehole našeho zakladatele* [...]“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

Hned za ním následuje výraz *stavitel*, i když pouze s jedním výskytem.

Stavitel je vytvořen stejným sufixem jako výraz *zakladatel*, tj. sufixem *-tel*, ale bázi tvoří jiné základové sloveso.

Je připojen předložkou *di* k dalšímu substantivu. Jak uvidíme v této kapitole, spojení substantiva s činitelským jménem předložkou *di* nejčastěji v českém překladu plní funkci přívlastku shodného a přetransformuje se na přívlastňovací přídavné jméno. V tomto případě tomu tak není. *Accortezza dei fondatori* je přeložena jako *důmysl stavitelů*, tedy jako přívlastek neshodný.

- „*Ma l' accortezza dei fondatori non si è fermata qui.*“ (ECO, Umberto. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*Tím ale důmysl stavitelů nekončí.*“ (ECO, Umberto. Jméno růže [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

Jedno zastoupení má také překlad činitelského jména *fondatore* slovesným tvarem. Základ i význam slov je stejný.

- „*La leggenda, che vuole che i suoi fondatori fossero quattro maestri [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Podle pověsti ji založili čtyři učitelé.*“ (PROCACCI, Giuliano. Dějiny [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

10. Peccatore

Výraz *peccatore* se v korpusu objevuje 26krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi pecca abitualmente, chi è incline a peccare.*“ Do češtiny je překládán jako „*hříšník, provinilec, hřešící.*“

	Sufix -ník	N di N _{-tore}	Opis
Peccatore	Hříšník	Hříšný	Hřešící osoba
Frekvence	22	3	1

Celkem 22krát překladatelé zvolili pro výraz *peccatore* slovníkový výraz *hříšník*.

Čtyřikrát se *peccatore* vyskytoval ve spojení s jiným podstatným jménem s předložkou *di*. Z činitelského jména se v českém překladu stalo kvalitativní adjektivum odvozené od substantiva hřích.

- „*[...] pone sotto i nostri occhi di peccatori [...].*“ (ECO, Umberto. Il nome della rosa [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] klade před naše hříšné oči [...].*“ (ECO, Umberto. Jméno růže [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu překladatel Zdeněk Frýbort udělal z označení *due peccatori* více rozvitě nominální syntagma. Významově se jedná téměř o stejná označení lišící se snad jen

v míře „hříšnosti“. Překladatel nepoužil expresivní označení *hříšník*, ale mírnější spojení *hřešící osoba*.

- „[...] *in quella vicenda di due peccatori* [...].“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *mezi dvěma hřešícími osobami* [...].“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

11. Amministratore

Výraz *amministratore* se v korpusu objevuje 26krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi a cura degli affari*.“ Do češtiny je překládán jako „*správce, organizátor*.“

	Sufix -ce	Sufix -tor	Sufix -ní	Opis	Opis II
Amministratore	Správce	Administrátor	Účetní	Člověk	Měl se starat o hospodářství
Frekvence	22	1	1	1	1

Nejvíce výskytů má výraz *správce*. Dále se po jednom výskytu v korpusu objevují následující ekvivalenty: *administrátor, účetní, člověk* a syntaktické označení *měl se starat o hospodářství*.

Ačkoli je slovo *administrátor* morfologicky nejbližší, v korpusu se vyskytuje pouze jednou.

Ve *Foucaultovu kyvadlu* U. Eca je použito výrazu *účetní*. Slovo *správce* a *účetní* společně sdílí sémantický rys správy, tak jako *správce* domu spravuje dům, tak *účetního* lze parafrázovat jako osobu spravující účty. V kontextu *Foucaultova kyvadla* je možné charakterizovat tímto způsobem práci postavy.

- „[...] *l' amministratore si sarebbe lamentato* [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *účetní si před ním bude dokonce stěžovat* [...].“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V překladu Procacciho *Dějin Itálie* došlo k zobecnění substantiva *ammiratore* na pouhé označení *člověk, který dbá na svou pověst*, čili ji spravuje. V tomto případě by doslovný překlad slova *amministratore* působil jako rušivý element.

- „*Viaggiatore irrequieto e amministratore senza pari della fama [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Jako náruživý cestovatel, ale také člověk nanejvýš dbalý své pověsti [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V překladu Procacciho *Dějin Itálie* se také setkáváme se syntaktickým vyjádřením činitelského jména, kdy se nominální syntagma překladem změnilo na syntagma verbální, které zachovává význam slova *amministratore* a dále ho blíže rozvíjí.

- „*Nonostante i suoi compiti d'amministratore [...].*“ (CALVINO, Italo. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*Přestože se měl starati o hospodářství [...].*“ (CALVINO, Italo. *Předkové* [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

12. Collaboratore

Výraz *collaboratore* se v korpusu objevuje 23krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi lavora con altri; chi ne affianca l'opera e l'attività.*“ Do češtiny je překládán jako „*spolupracovník, spolupracující.*“

	Sufix -ník	Sufix -ník II	Sufix -ce
Collaboratore	Spolupracovník	Odborník	Poradce
Frekvence	21	1	1

Většinu českých ekvivalentů představuje slovníkový výraz *spolupracovník*.

- „*[...] lei è un collaboratore prezioso.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] jste opravdu cenný spolupracovník.*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Po jednom výskytu se u slova *collaboratore* objevují v korpusu české ekvivalenty *odborník* a *poradce*.

Při překladu došlo k posunu významu v tom smyslu, že výraz *odborník* na rozdíl od *spolupracovníka* nevyjadřuje vztah k ostatním.

- „*Si trattò davvero di uno sforzo imponente che si prolungò per l'arco di cinquant'anni e che si avvale del concorso di un'equipe di collaboratori di prim'ordine.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Šlo nepochybně o velkolepé úsilí, které se protáhlo na padesát let a na němž se podílela celá řada odborníků.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu bylo slovo *collaboratore* nahrazeno v českém překladu slovem poradce, které označuje spolupracovníka udílejícího rady.

- „*[...] il principale collaboratore della casa dei Borboni [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] hlavní poradce bourbonského domu [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

13. Riformatore

Výraz *riformatore* se v korpusu objevuje 20krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi promuove riforme.*“ Do češtiny je překládán jako „*obnovitel, reformátor, reformista.*“

	Suffix -tor	N – N _{-tore} I	N – N _{-tore} II	N – N _{-tore} III	N – N _{-tore} IV
Riformatore	Reformátor	Reformátorský	Reformní	Reformační	O reformu
Frekvence	7	4	4	2	3

Činitelské jméno *riformatore* se v textech v korpusu objevovalo především v asyndetickém spojení dvou substantiv. Sedmkrát překladatelé zvolili pro český ekvivalent lexikální význam slova *riformatore*.

Objevuje se v korpusu pouze v díle *Dějiny Itálie* G. Procacciho. Stejná slovní spojení (nominální syntagmata) obsahující činitelské jméno byla překládána různými tvary odvozenými od stejného základového slova.

- „[...] il **movimento riformatore** entrava nella sua stagione più piena [...].“ – „[...] **reformátorské hnutí** vrcholilo [...].“ **VS.** – „Di più: a Napoli, a Parma, nella stessa Firenze, il **movimento riformatore** era attorno agli anni ottanta [...].“ (PROCACCI, Giuliano. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „A nejen to: v 80. letech bylo **reformní hnutí** v Neapoli, v Parmě i v samotné Florencii [...].“ (PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

Trojí překlad stejného slovního spojení se vyskytuje i u spojení *indirizzo riformatore*.

- „[...] le perplessità dello stesso re, **l'indirizzo riformatore** [...].“ – „[...] bezradnosti krále - v **reformách** [...].“ **VS.** – „[...] un chiaro indizio del suo **indirizzo riformatore** [...].“ – „[...] bylo jasným znamením jeho **reformačního úsilí** [...].“ **VS.** – „Questo **indirizzo riformatore** [...].“ (PROCACCI, Giuliano. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp – „Toto **reformátorské úsilí** [...].“ (PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

14. Giocatore

Výraz *giocatore* se v korpusu objevuje 18krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi prende parte a un gioco; chi pratica con assiduità un gioco; chi ha il vizio del gioco d'azzardo.*“ Do češtiny je překládán jako „*hráč, herec, hazardní hráč.*“

	Sufix -áč	Sufix -ík	N – N _{-tore}	Nevyjádřeno
Giocatore	Hráč	Karbaník	Hrající	
Frekvence	13	2	1	2

Většinu českých ekvivalentů slova *giocatore* představuje výraz *hráč*. Utvořený od slovesa *hrát* a sufixu *-áč*.

Dva výskyty představuje výraz *karbaník*. Jedná se o osobu, kterou je možné popsat jako hráče karet nebo jako osobu hrající karty. *Karbaník* v sobě nese význam jména *giocatore*, tj. osoby, která hraje a zároveň jeho specializaci – *hráče karet*.

- „*Era come un **giocatore** [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*Byl jako **karbaník** [...].*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Bezespoječné spojení dvou substantiv představuje pro činitelské jméno na druhé pozici ztrátu vlastností substantiva. V tomto případě se substantivum *giocatore* stane substantivizovaným adjektivem.

- „*[...]studenti **giocatori** di biliardo [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] studenti **hrající** kulečnick [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

Ve dvou případech došlo k eliptickému vypuštění jména. V textu předcházejícímu tomuto úryvku bude čtenáři představena postava hráče, a tudíž překladatel zvolil jeho vypuštění v rámci zachování větší koheze českého textu.

- „*Ogni tanto, l'ometto plaudiva, quasi gongolante, alle mosse del **giocatore** con la medagliuccia.*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „*Občas živě, málem jásavě projevil souhlas s medailičkou.*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

15. Portatore

Výraz *portatore* se v korpusu objevuje 17krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi porta qualcosa, quelli che vengono pagati a chi li presenta.*“ Do češtiny je překládán jako „*nositel, vlastník.*“

	Sufix -č	Sufix -tel	Sufix -ce	Sufix -čí
Portatore	Nosič	Nositel	Zástupce	Mluvčí
Frekvence	6	3	1	1

	Parafráze	Tvar finitního slovesa	Opis
Portatore	Těmi, co nesou	Vneslí/ zanesl	
Frekvence	1	2	3

Nejvíce českých protějšků slova *portatore* představuje výraz *nosič* a *nositel*. Nosič sice není ve slovníku uveden jako jeho lexikální význam, ale jedná se o slovo utvořené ze stejného základu jako výraz *nositel*. Liší se pouze tvarem sufixu a významem. Zatímco přípona *-tel* označuje činitele konajícího spíše duševní práci, přípona *-č* konatele fyzické práce. Jedenkrát se v korpusu objevuje i charakteristická parafráze pro činitelská jména – *osoba, která X*, respektive „*těmi, co nesou*“.

V případě výrazu *zástupce* a *mluvčí* se z hlediska lexikálního jedná o dvě naprosto odlišná slova, která však dokonale zapadají do kontextu.

- „[...] *e un portatore di virtù eminentemente borghesi* [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *je to zástupce výrazně buržoazních ctností* [...].“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)
- „[...] *può essere il portatore misconosciuto della verità* [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *může být zneuznaným mluvčím pravdy* [...].“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím úryvku bylo činitelské jméno přeloženo slovesným tvarem, který nese obdobný význam jako činitelské jméno *portatore*.

- „[...] *personaggi che avevo studiato a scuola come portatori della luce matematica* [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*osobnosti, o kterých mi ve škole tvrdili, že vnesly světlo matematiky* [...].“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V překladu Ecova *Faucaultova kyvadla* byla věta, která obsahovala činitelské jméno, přeložena opisným vyjádřením.

- „[...] *Lo vedeva portatore di una forza che a lui era stata negata.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *nacházel v něm sílu, která jemu samému byla odepřena.*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

16. Procuratore

Výraz *procuratore* se v korpusu objevuje 17krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi ha il mandato di procura; magistrato che nei processi esercita la funzione di pubblico ministero*“. Do češtiny je překládán jako „*prokurátor, zmocněnec.*“

	Sufix -tor
Procuratore	Prokurátor
Frekvence	17

U výrazu *procuratore* byla analýza českých protějšků jednoznačná. Všech 17 výskytů bylo přeloženo jako *prokurátor*. Je zde zachován i tvar italského *-tore*, který se změnil na jeho českou variantu *-tor*.

17. Ascoltatore

Výraz *ascoltatore* se v korpusu objevuje 17krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi ascolta.*“ Do češtiny je překládán jako „*posluchač, naslouchač.*“

	Sufix -č	Essere N-tore	Tvar finitního slovesa	P di N-tore	Opis	Nevyjádřeno
Ascoltatore	Posluchač	Poslouchal	Naslouchal	Někteří z těch, co poslouchali	*	
Frekvence	11	2	1	1	1	1

Jedenáctkrát byl pro překlad slova *ascoltatore* použit jeho český ekvivalent *posluchač*. Ve dvou případech bylo použito syntaktického slovesného vyjádření. Výraz *ascoltatore* byl vyjádřen finitním tvarem odpovídajícího slovesa (*poslouchal* nebo *naslouchal*).

* V Ecově *Faucaultově kyvadle* překladatel Zdeněk Frýbort zvolil širší popis osoby *ascoltatore*. Tento případ představuje snad jediný příklad, kdy překladatel zvolil takto dlouhé opisné vyjádření italského činitelského jména.

- „[...] *come per isolare l' ascoltatore* [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) - „[...] *jako by chtěl osobu na opačném konci drátu od nás dvou izolovat* [...].“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Na rozdíl od předchozího výrazu, kdy došlo k prodloužení popisu slova, v následujícím případě Zdeněk Frýbort zvolil eliptické vyjádření oslovení.

- „*Non vi attedierò più oltre, miei piccoli ascoltatori: venne il giorno* [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) - *Abych to neprotahoval, konečně nastal den* [...].“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

18. Mediatore

Výraz *mediatore* se v korpusu objevuje 13krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi si interpone tra due o più persone perché giungano a un accordo a caccia selvaggina; chi pratica la caccia.*“ Do češtiny je překládán jako „*prostředník, dohazovač, zprostředkovatel, makléř.*“

	Suffix -tel	Suffix -ník	Suffix -ač	Essere - N _{-tore}	Nevyjádřeno
Mediatore	Zprostředkovatel	Prostředník	Dohazovač	Zprostředkoval/ zprostředkoval	
Frekvence	5	4	1	1 – 1	1

U výrazu *mediatore* odpovídá velká část jeho dostupných českých ekvivalentů lexikálnímu významu *zprostředkovatel, prostředník a dohazovač*.

Ve dvou příkladech byl *mediatore* přeložen odpovídajícím slovesným tvarem. V obou případech v Sciasciově *Dni sovy* i v Ecovu *Jménu růže* se činitelské jméno vyskytovalo v těsném spojení se slovesem. Společně tvoří verbální syntagma (přisudek se sponovým

spovesem s kopredikátem). V těchto spojeních dochází velmi často k překladu právě slovesným tvarem.

- „[...] *soltanto mediatore di prestiti a usura [...]*.“ (SCIASCIA, Leonardo. Il Giorno della civetta [online]. Torino: Einaudi, 1963. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *zprostředkoval lichvářské půjčky [...]*.“ (SCIASCIA, Leonardo. Den sovy [online]. Praha: Československý spisovatel, 1964. Dostupné z: InterCorp)

Nominální syntagma *intervento mediatore inglese* je v českém znění Procacciho *Dějin Itálie* přeloženo vypuštěním zde zkoumaného činitelského jména *mediatore*, tj. jako *zásah Anglie*. Důvodem proč překladatelé *Dějin Itálie* zvolili tuto variantu, by mohla být snaha vyhnout se složitým konstrukcím. Při pozorné četbě je čtenář schopen z textu vyvodit, že Anglie zastávala funkci zprostředkovatele.

- „[...] *l'intervento mediatore inglese pregiudicasse la riuscita del suo piano*.“ (PROCACCI, Giuliano. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *zásah Anglie jeho plány zmaří*.“ (PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

19. Governatore

Výraz *governatore* se v korpusu objevuje 13krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi governa un territorio in nome dell'autorità politica che lo ha designato; chi è preposto all'attività di un particolare ente*.“ Do češtiny je překládán jako „*vladař, vládce, panovník, guvernér, gubernátor, místopředseda, správce*.“

	Suffix -ér	Suffix -tel	Suffix -ce	Suffix -ce II	N di N- tore	N – N-tore
Governatore	Guvernér	Místopředseda	Správce	Vládce	Jeho	O místopředsedství
Frekvence	5	4	1	1	1	1

Nejvíce českých ekvivalentů jména *governatore* nacházejících se v databázi InterCorpu představují jeho slovníkové významy: *guvernér, místopředseda, správce a vládce*.

V následujících dvou příkladech stojí činitelské jméno ve spojení s dalším substantivem. V první ukázce jsou substantiva spojena předložkou *di* a toto nominální syntagma je přeloženo jako *jeho dům*. Na začátku souvětí se mluví o *Ponziu Pilatovi*, který se v díle objevuje častěji, a proto je čtenář již obeznámen s informací, že se jedná o osobu gubernátora. Pravděpodobně z tohoto důvodu překladatel nahradil činitelské jméno přivlastňovacím zájmenem.

- „*Raccontando un giorno che aveva conosciuto Ponzio Pilato a Gerusalemme, descriveva minuziosamente la casa del governatore [...]*.“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*Jednou vyprávěl, že v Jeruzalémě osobně poznal Piláta Pontského, a dopodrobna vylíčil jeho dům [...]*.“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V tomto případě se jedná o asyndetické spojení dvou substantiv přeložené jako *uchazeč o místodržitelství*. Činitelské jméno označující post místodržitele je přeloženo jako podstatné jméno vyjadřující úřad místodržitele.

- „*e l'aspirante governatore, amareggiato, stava già pensando di [...]*.“ (VASSALLI, Sebastiano. *Il Cigno* [online]. Torino: Einaudi, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*a roztrpčený uchazeč o místodržitelství už už pomýšlel na [...]*.“ (VASSALLI, Sebastiano. *Labuť* [online]. Praha: Odeon, 2000. Dostupné z: InterCorp)

20. Compratore

Výraz *compratore* se v korpusu objevuje 13krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi compra*.“ Do češtiny je překládán jako „*kupec, kupující, nákupčí, zákazník*.“

	Sufix -ec	Sufix -čí	Substantivizované adjektivum	Parafráze
Compratore	Kupec	Nákupčí	Kupující	Ti, co kupují
Frekvence	10	1	1	1

České ekvivalenty italského *compratore* odpovídají jeho slovníkovým významům. Nejvíce výskytů představuje *kupec*. *Nákupčí* a *kupující* se vyskytují pouze jednou.

V jednom případě bylo slovo *compratore* přeloženo parafrází *ti, co kupují*. Význam zůstal nezměněný.

- „[...]... *i ricchi e i poveri ... i **compratori** e i venduti ...*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] ... *bohací a chudí ... **Ti, co kupují**, a ti, co se prodávají ...*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

21. Ammiratore

Výraz *ammiratore* se v korpusu objevuje 11krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi ammira; corteggiatore*.“ Do češtiny je překládán jako „*obdivovatel, zbožňovatel, ctitel*.“

	Sufix -tel I	Sufix -tel II	Essere – N _{-tore}
Ammiratore	Obdivovatel	Ctitel	Obdivoval
Frekvence	7	1	3

Většina českých protějšků výrazu *ammiratore* odpovídá jeho slovníkovým překladům *obdivovatel* a *ctitel*.

Tříkrát se z odpovídající báze činitelského jména v překladu stalo sloveso. Význam zůstal nezměněný, jen z hlediska syntaktického a morfologického došlo k formálním změnám.

- „[...] (*del quale **fu** sincero ammiratore e corrispondente*) [...].“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] (*kterého upřímně **obdivoval** a s nímž si dopisoval*) [...].“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

22. Conquistatore

Výraz *conquistatore* se v korpusu objevuje 10krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*Chi o che conquista; chi ha fortuna con le donne*.“ Do češtiny je překládán jako „*dobyvatel, podmanitel, vítěz, přemožitel*.“

	Sufix -tel	Sufix -tel II	Nulový sufix
Conquistatore	Dobyvatel	Podmanitel	Generál
Frekvence	8	1	1

I v tomto případě české ekvivalenty italského *conquistatore* objevující se v korpusu představují slovníkové překlady. Nejvícekrát se vyskytuje *dobyvatel*, za ním *podmanitel* a jedenkrát *generál*.

V následujícím příkladu je použito jako jeho český protějšek slovo *generál*. Došlo k přenesení pojmenování na základě shodných či podobných vlastností. Obecně vzato by *conquistatore* mohl být i *generale che conquista un territorio* (generál vojska, který dobyje území).

- „[...] *marciando per l'androne come un conquistatore* [...].“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *co razzoal po chodbě tam a zpátky jako generál* [...].“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

23. Cantore

Výraz *cantore* se v korpusu objevuje 10krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi canta nei cori; poeta o scrittore che esalta o celebra qualcosa o qualcuno*.“ Do češtiny je překládán jako „*zpěvák v kostele, básník, pěvec*.“

	Sufix -ec	Sufix -tor	Sufix -ák	N – N-tore
Cantore	Pěvec	Kantor	Zpěvák	Zpěvní
Frekvence	5	2	1	2

Největší zastoupení představuje *pěvec*. Všechny jeho výskyty pochází z díla Sebastiana Vassalliho *Nespočet*, přeloženého do češtiny Kateřinou Vinšovou. Děj se odehrává v augustovském Římě, proto je zvolený výraz naprosto odpovídající době díla.

- „[...] *tu sarai il nostro cantore* [...].“ (VASSALLI, Sebastiano. *Un infinito numero* [online]. Torino: Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *ty budeš naším pěvcem* [...].“ (VASSALLI, Sebastiano. *Nespočet* [online]. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003)

V menším zastoupení jsou ekvivalenty *kantor* a *zpěvák*, které se objevují v Ecovu *Jménu růže*.

V románu S. Vassalliho *Nespočet* a v *Příběhu v historii* od E. Morantové se objevuje botanický název *uccelli cantori* – *zpěvní ptáci*.

24. Appaltatore

Výraz *appaltatore* se v korpusu objevuje 10krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*Chi riceve o prende in appalto*.“ Do češtiny je překládán jako „*kontrahend, smluvní strana, podnikatel, dodavatel*.“

	Sufix -ce	Sufix -tor	N – N _{-tore}	N di N _{-tore}
Appaltatore	Nájemce	Investor	Podnikatel	Nájemní
Frekvence	5	1	3	1

Nájemce zaujímá v korpusu nejvíce českých protějšků italského *appaltatore*. Jejich významy nejsou totožné, ale v jistém kontextu zaměnitelné.

V následujícím příkladu došlo k zúžení významu. Pro označení *bankéře*, který vykonává funkci *investora*, bylo v překladu použito pouze označení *investora*.

- „[...] *banchieri svolgevano con enorme profitto la funzione di **appaltatori*** [...].“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] její *bankéři měli obrovské zisky jako **investoři*** [...].“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

Spojení *appaltatore pubblico* se v korpusu objevuje celkem třikrát. Obecně onačuje osobu oprávněnou k provádění stavebních prací. V románu *Nespočet* Sebastiana Vassalliho se toto spojení překládá jako *stavební podnikatel*.

- „[...] *appaltatore pubblico e sostenitore* [...].“ (VASSALLI, Sebastiano. *Un infinito numero* [online]. Torino: Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *stavebního podnikatele a stoupence* [...].“ (VASSALLI, Sebastiano. *Nespočet* [online]. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003. Dostupné z: InterCorp)

Výraz *appaltatore* se v korpusu vyskytuje ve spojení s dalším podstatným jménem. Spojení *gli appaltatori della ditta* je přeloženo jako *nájemní firma*. Jedná se o případ, kdy první substantivum rozvíjí druhé.

- „[...] *gli appaltatori della ditta si lamentavano* [...].“ (BONAVIRI, Giuseppe. *L'enorme tempo* [online] Milano: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *nájemní firma* *bédovala* [...].“ (BONAVIRI, Giuseppe. *Nezměrný čas* [online] Praha: NLN, 1996. Dostupné z: InterCorp)

5.1.2 PRAVIDELNÉ FORMACE OD SLOVES 2. TŘÍDY -ERE

1. Vincitore

Výraz *vincitore* se v korpusu objevuje 40krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi vince o ha vinto*“. Do češtiny je překládán jako „*vítěz, výherce*“.

	Nulový sufix	Sufix -tel	Abstraktní substantivum	Vlastní jméno	Tvar finitního slovesa	Uscire N-tore
Vincitore	Vítěz	Přemožitel	Vítězství	Ježkovi ani Pjotrovi	Vyhrál/ zvítězili jsme	Vítězně
Frekvence	30	1	4	1	1 – 1	2

Většinu českých protějšků slova *vincitore* představuje *vítěz*. Jedenkrát se v díle *Nespočet S. Vassalliho* objevuje *přemožitel*. Jedná se o výraz stejného významu.

- „*I vincitori dei Galli* [...].“ (VASSALLI, Sebastiano. *Un infinito numero* [online]. Torino: Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „*Přemožitelé Galů* [...].“ (VASSALLI, Sebastiano. *Nespočet* [online]. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003. Dostupné z: InterCorp)

Autor překladu syntagmatické spojení s činitelským jménem přeložil pomocí abstraktního substantiva s příponou *-ství*, jehož základem je činitelské jméno. Nedodržení není v tomto případě na škodu. Významově i stylisticky do textu překladatelem zvolené slovní spojení dobře zapadá.

- „[...] *come se fossero stati loro, e non i contadini, i vincitori di quella giornata.*“ - (VASSALLI, Sebastiano. *Il Cigno* [online]. Torino: Einaudi, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *jako by toho dne slavili vítězství oni a ne rolníci.*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Labuť* [online]. Praha: Odeon, 2000. Dostupné z: InterCorp)

Aby se překladatel vyvaroval opakování některých výrazů a zdůraznil koherenci textu, použil pro vyjádření slovního spojení *nessuno dei due vincitori* označení vítězů křestními jmény *Ježkovi ani Pjotrovi*. Odkazuje tak na osoby, kterých se tato část textu týká a které čtenář dobře zná z předcházejícího textu.

- „*Però, nessuno dei due vincitori pareva aver voglia di discorrerne.*“ -(MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „*Ježkovi ani Pjotrovi se však o tom nechtělo moc povídat.*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

Další příklad představuje spojení činitelského jména se slovesem (sponové sloveso a kopredikát). Spojení je do češtiny přeloženo slovesným tvarem, tj. bázovým slovesem činitelského jména.

- „*Siamo i vincitori d' Austerlitz!*“ (CALVINO, Italo. *I nostri antenati* [online]. Milán: Mondadori, 2003. Dostupné z: InterCorp) – „*Zvítězili jsme u Slavkova!*“ (CALVINO, Italo. *Předkové* [online]. Praha: Odeon, 1970. Dostupné z: InterCorp)

Činitelské jméno *vincitore* překladatel v tomto případě přeložil příslovcem utvořeným analogicky od slova *vítěz*.

- „*Seppure da questa difficile lotta il proprietario borghese usciva vincitore [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Pokud přece jenom buržoazní vlastník vyšel z tohoto nelehkého boje vítězně [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

2. Venditore

Výraz *venditore* se v korpusu objevuje 24krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi vende, chi è addetto alla vendita o gestisce un'organizzazione di vendita.*“ Do češtiny je překládán jako „*prodavač, prodávající, maloobchodník.*“

	Sufix -ač	Sufix -ík	Tvar	Opis	Pejorativní
Venditore	Prodavač	Obchodník	Prodáváli	Dotyčný kluk	Mastičkář
Frekvence	16	4	1	1	1

Většina českých ekvivalentů výrazu *venditore* odpovídá jeho slovníkovým překladům. V Ecově *Foucaultovu kyvadlu* bylo toto činitelské jméno přeloženo slovesným tvarem *prodával*, tj. slovesným tvarem představující v češtině slovesnou bázi, ze které se tvoří činitelské jméno *prodavač*.

- „[...] *chi consulente fiscale, chi **venditore** di libri a rate [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *další **prodával** knihy na splátky [...].*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu bylo pro překlad slova *venditore* použito opisného pojmenování. Prodavač, o kterém se v díle opakovaně mluví, byl mladý kluk, a proto překladatel zvolil tuto charakteristiku jako substituční pojmenování jeho osoby, jeho roli ve společnosti.

- „[...] *Bella: con questo nome, infatti, il **venditore** l'aveva presentata all'acquirente [...].*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „*Bella se jmenovala, už když ji kupoval: tak mu ji **dotyčný kluk** představil [...].*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

Překladatelka Vassalliovy *Labutě* zvolila pro spojení *venditore di pillole* výraz *mastičkář*, který v sobě nese pejorativní nádech. Nevyjadřuje pouze prodejce mastiček, ale také léčitele nebo lékárníka nevalné kvality. Je možné, že i italské spojení *venditore di pillole* v sobě nese

tuto charakteristiku, kterou tam já, jako nerodilý mluvčí, přímo nevidím, ale řekla bych, že i autor samotný chtěl poukázat na pochybné kvality lékárníka.

- „[...] *piú efficaci del suggerimento d'un venditore di pillole! [...].*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Il Cigno* [online]. Torino: Einaudi, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *účinnějším způsobem než rozumy nějakého mastičkáře!*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Labuť* [online]. Praha: Odeon, 2000. Dostupné z: InterCorp)

3. Sostenitore

Výraz *sostenitore* se v korpusu objevuje 18krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*fautore, propugnatore; chi sostiene attivamente un'associazione; assertore di un'opinione, di un giudizio.*“ Do češtiny je překládán jako „*nosič, podpírač, podporovatel, pomocník, pomoc, zastánce, přívrženec, stoupenec, propagátor.*“

	Sufix -ec	Sufix -ce I	Sufix -ce II	Sufix -ník	Nulový sufix	Zájmeno
Sostenitore	Stoupenec	Podpůrce	Zastánce	Pomocník	Sloup	Ti
Frekvence	7	2	1	1	1	1

	Tvar finitního slovesa I	Tvar finitního slovesa II	Tvar finitního slovesa III	Opis	Sufix -ec
Sostenitore	Podporoval	Prosazoval	Začal	Opora	Přívrženec
Frekvence	1	1	1	1	1

InterCorp nám jako české ekvivalenty činitelského jména *sostenitore* dokládá výrazy *stoupenec, podpůrce, zastánce, přívrženec* a *pomocník*. Toto jsou slova s odpovídajícím lexikálním významem italského *sostenitore*. Ostatní české protějšky, kterými se teď budu více zabývat, jsou nějakým způsobem propojeny se základním významem italského *sostenitore*.

V následujícím překladu *Faucaultova kyvadla* se setkáváme se zajímavým vyjádřením činitelského jména. Autor překladu se rozhodl přeložit životné substantivum *sostenitore* neživotným podstatným jménem *sloup*, které primárně znamená oporu nebo nosnou část

stavby. Použití přeneseného významu v tomto textu však poukazuje na význam a důležitost zastánce katolické církve.

- „*Notate che questo **sostenitore** della chiesa cattolica, [...] si fa membro di una loggia col nome di Josephus a Floribus [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) - „*Všimněte si, že tento **sloup** katolické církve vstoupil pod jménem Josephus a Floribus do zednářské lóže [...].*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Následující úryvek je příkladem opisného vyjádření slova *sostenitore*, jehož význam je vyjádřen vedlejší větou (ti, co nad ním drželi ruku).

- „*il piano dei **sostenitori** di Nilus era di farlo ordinare pope [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „***Ti, co nad ním drželi ruku, ho chtěli nechat vysvětit na popa [...].***“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V několika textech je *sostenitore* přeloženo slovesem v odpovídajícím tvaru. Ve dvou případech je jméno na *-tore* úzce spojeno se slovesem (*diventare, essere*) a v dalších dvou případech stojí samostatně. Vždy je výsledná forma slovesného tvaru odvozená od bazového slovesa, ze kterého bylo činitelské jméno utvořeno.

- „*Diventa il **sostenitore** dei Templari [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*Začal **podporovat** templáře [...].*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu vedle sebe stojí dvě činitelská jména *promotori e sostenitori*. Jedná se o dvě činitelská jména s velmi podobným významem. Autor nejspíše použitím dvou podobných substantiv mohl zamýšlet, že velkovévoda, o kterém se v díle mluví, měl širokou podporu mnoha lidí, ale překladateli pro zdůraznění množství přívrženců přišlo dostačující použití jen jednoho jména.

- „*[...] ma i suoi **promotori e sostenitori** dovettero ben presto accorgersi [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z:

InterCorp) – „[...] avšak jeho **přívrženci** už zanedlouho měli poznat [...].“ (PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

5.1.3 PRAVIDELNÉ FORMACE OD SLOVES 3. TŘÍDY -IRE

1. Inquisitore

Výraz *inquisitore* se v korpusu objevuje 51krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi inquisisce*.“ Do češtiny je překládán jako „*vyšetřující soudce, vyšetřovatel, inkvizitor*.“

	Sufix -tor	Sufix -í	N di N _{-tore}
Inquisitore	Inkvizitor	Sudí	Inkvizitorský
Frekvence	47	1	3

V Bonaviriho *Nezměrném čase* se jako český ekvivalent italského výrazu *inquisitore* objevuje zastaralý výraz *sudí*.

- „[...] *quale massimo inquisitore nella vicenda che si apriva per me*.“ (BONAVIRI, Giuseppe. *L'enorme tempo* [online] Milano: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp) - „[...] *jakožto nejvyššímu sudímu v případě, do něhož jsem se zapletl*.“ (BONAVIRI, Giuseppe. *Nezměrný čas* [online] Praha: NLN, 1996. Dostupné z: InterCorp)

I zde se vyskytuje spojení dvou substantiv předložkou *di*, která činitelské jméno změní na adjektivum *inkvizitorský*, jež dále rozvíjí první substantivum.

- „[...] *abbandonare il mestiere dell' inquisitore*.“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) „[...] *zanechat inkvizitorského řemesla*.“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

2. Servitore

Výraz *servitore* se v korpusu objevuje 28krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi presta servizio presso una famiglia, per la quale sbriga lavori domestici di vario genere.*“ Do češtiny je překládán jako „*služebník, sluha, pomocná síla, sloužící, stojan.*“

	Nulový sufix	Sufix -ík	Hromadné jméno	Sufix -ný
Servitore	Sluha	Služebník	Služebnictvo	Služebný
Frekvence	16	5	3	1

	Nulový sufix	Substantivizované adjektivum	Tvar finitního slovesa
Servitore	Slouha	Sloužící	Sloužil
Frekvence	1	1	1

Nejvícekrát se v korpusu jako český protějšek italského *servitore* objevuje *sluha, služebník, sloužící* a od nich utvořené odvozeniny.

Třikrát bylo za český protějšek italského *servitore*, respektive *servitori*, použito hromadné podstatné jméno, jež v sobě nese myšlenku většího počtu sluhů než pouze jedné osoby.

- „[...] *davanti a loro e davanti ai **servitori** della casa [...].*“ (VASSALLI, Sebastiano. Un infinito numero [online]. Torino: Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp) – „*Před nimi a před **služebnictvem** v domě [...].*“ (VASSALLI, Sebastiano. Nespočet [online]. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003. Dostupné z: InterCorp)

V díle E. Morantové je za český ekvivalent slova *servitore* použito slovo *slouha*, které je v češtině považováno za zastaralé a hanlivé označení. Jestli i italský výraz *servitore* v sobě nese negativní zabarvení, nejsem já, jako nerodilý mluvčí, schopná rozlišit.

- „[...] *si uniscono ai loro **servitori** [...].*“ (MORANTE, Elsa. La storia: Romanzo [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *se spojí se svými **slouhy** [...].*“ (MORANTE, Elsa. Příběh v historii [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu se výraz *servitore* váže se slovesem *essere*, z toho důvodu překladatel zvolil překlad slovesným tvarem.

- „*Era un cittadino integerrimo e un **servitore** dello stato.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*Byl to bezúhonný občan a **sloužil** státu.*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

3. Traditore

Výraz *traditore* se v korpusu objevuje 18krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi commette tradimento; usato noc valore agg. che tradisce, ingannevole, mentitore.*“ Do češtiny je překládán jako „*zrádce, kdo zradil.*“

	Sufix -ce	Sufix -ec	Come N. tore	N – N _{tore}	Tvar finitního slovesa	Nevyjádřeno
Traditore	Zrádce	Zaprodanec	Ze zrady	Zrádný	Zradil	
Frekvence	10	1	1	2	1	2

Vedle nejvíce frekventovaného českého ekvivalentu se v korpusu objevuje *zaprodanec* jako český protějšek slova *traditore*. Významově je velmi podobný slovu *zrádce*.

- „*[...] ma le speranze dei **traditori** socialisti [...]*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Il Cigno* [online]. Torino: Einaudi, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] avšak naděje socialistických **zaprodanců** [...]*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Labuť* [online]. Praha: Odeon, 2000. Dostupné z: InterCorp)

Místo činitelského jména zrádce překladatel použil jméno dějové utvořené ze stejné slovesné báze.

- „*[...] per denunciare Di Stefano come **traditore** [...]*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Il Cigno* [online]. Torino: Einaudi, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] usvědčí Di Stefana **ze zrady** [...]*“ (VASSALLI, Sebastiano. *Labuť* [online]. Praha: Odeon, 2000. Dostupné z: InterCorp)

V korpusu nacházíme dvě spojení činitelského jména s jiným jménem v nominální syntagma, kdy činitelské jméno na *-tore* charakterizuje první substantivum.

- „[...] *un beduino traditore indica al re un guado, per trecento bisanti.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *nějaký zrádný beduín však za tři sta byzantských denárů ukázal králi brod [...].*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím úryvku se *traditore* objevuje ve verbálním syntagmatu *si comportava da traditore*. Podobně jak u spojení *essere + N-tore*, které je překládáno finitním tvarem slovesa odpovídajícímu báзовému slovesu činitelského jména, tak i v tomto případě dochází k vyjádření spojení určitým slovesným tvarem.

- „[...] *da quando s'era messo al servizio dello Stato, si comportava da traditore dei suoi compagni e fratelli.*“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *vstupem do státních služeb zradil své soudruhy a bratry.*“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

V dílech *Příběh v historii* a ve *Faucaultově kyvadle* došlo k vypuštění činitelského jména na *-tore*. V následujícím příkladě vidíme, že do českého překladu se nepřeneslo označení *templare traditore*. Označení zrádce implicitně vyplývá z textu a z historických souvislostí, protože praštěným Toskáncem byl nazýván Galileo Galilei, který svou vědeckou práci popíral církevní dogmata, a tudíž byl zrádcem církve.

- „[...] *chiudere la bocca al maledetto toscano, Templare traditore che stava per spifferare tutto, per vanità [...].*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *zavřít hubu tomu praštěnému Toskánci, který z pouhé marnivosti málem všechno vyžvanil [...].*“ ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

5.2 Nepravidelné formace – alomorfní formace

V tomto oddílu se budeme zabývat celkem 8 formacemi. Slovesný základ je utvořen z minulého přičestí, ke kterému se připojí varianta základního sufixu *-ore*.

1. Lettore

Výraz *lettore* se v korpusu objevuje 79krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi legge, chi ama leggere; lettore universitari, insegnante che tiene i corsi pratici di una lingua straniera.*“ Do češtiny je překládán jako „*čtenář, předčítatel, (vysokoškolský) lektor.*“

	Sufix -ář	Sufix -tor	Sufix -tel	Adjektivum
Lettore	Čtenář	Lektor	Předčítatel	Čtenářská
Frekvence	67	4	2	2

	N di N _{tore I.}	N di N _{-tore II.}	N da N _{-tore}	Nevyjádřeno
Lettore	Čtenářova	Na četbu	Z četby	
Frekvence	1	1	1	1

Z tabulky vyčteme, že překladové výrazy objevující se v databázi korpusu jsou srovnatelné se slovníkovými významy *čtenář, lektor*.

Přesto, že v jednom případě činitelské jméno nebylo explicitně přeloženo, z kontextu je jasné, na koho se vypravěč obrací nebo ke komu promlouvá, a tudíž není nutné uvádět jeho český ekvivalent.

- „*Per ora limitiamoci a richiamare l'attenzione del **lettore** sulla novità e originalità dell'interpretazione labriolana del marxismo [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Pro tuto chvíli jsme chtěli jen upozornit na to, co bylo v Labriolově pojetí marxismu nové a původní [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím příkladu znovu vidíme spojení jména předložkou *da*, stejně jako tomu bylo u příkladu se jménem *imperatore*. I zde se jedná o vztah původu avšak s tím rozdílem, že v českém překladu spojení „*da buon lettore*“ se změnil typ substantiva. Z činitelského jména, které se nachází v italském originálu, překladatel vytvořil jméno dějové.

- „*da buon lettore di Adam Smith* [...]“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Z pozorné četby Adama Smitha* [...]“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

Spojení „*orientamento del lettore*“ bylo do češtiny přeloženo jako „*čtenářova orientace*“. Další příklad spojení dvou jmen předložkou *di*, přičemž z druhého jména se v českém překladu stane přivlastňovací přídavné jméno.

- „*Tuttavia, a orientamento del lettore* [...]“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „*Pro čtenářovu orientaci* [...]“ (ECO, Umberto. *Jméno růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

2. Direttore

Výraz *direttore* se v korpusu objevuje 65krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi dirige; chi occupa un posto di comando*.“ Do češtiny je překládán jako „*ředitel, představený, předseda, vedoucí, direktor, člen správní rady*.“

	Suffix -tel	Nulový suffix	Suffix -tor	Suffix -tor II	Suffix -tor III
Direttore	Ředitel	Principál	Inspektor	Šéfredaktor	Editor
Frekvence	31	13	9	6	1

	Suffix -ent	Substantivizované adjektivum	Opis	Opis
Direttore	Dirigent	Vedoucí	Primář	Hlavní číšník
Frekvence	2	1	1	1

Nejvíce českých ekvivalentů pro slovo *direttore* v InterCorpu představuje výraz *ředitel*.

Avšak i další varianty ekvivalentů italského *direttore*, které byly použity pro překlad textů obsažených v databázi InterCorpu, označují osobu ve vedoucím postavení: *primář* v lékařském prostředí, *šéfredaktor* v novinářském prostředí atd.

Druhý nejvíce frekventovaný český ekvivalent představuje výraz *principál* objevující se v díle C. Collodiho *Pinocchiova dobrodružství*. Principál byl obvykle majitel cirkusu, herecké nebo akrobatické společnosti, tj. opět osoba ve vedoucím postavení.

- „*Dopo un poco il direttore grido: [...].*“ (COLLODI, Carlo. *Le avventure de Pinocchio. Storia di un burattino* [online]. Nakladatelství neuvedeno, 1906. Dostupné z: InterCorp) – „*Po chvíli principál křikl:[...].*“ (COLLODI, Carlo. *Pinocchiova dobrodružství* [online]. Neuvedeno. Dostupné z: InterCorp)

V románu *Nezměrný čas* G. Bonaviriho bylo slovo *direttore* přeloženo výrazem *inspektor*.

- „*[...]chiedeva intanto il direttore.*“ (BONAVIRI, Giuseppe. *L'enorme tempo* [online] Milano: Rizzoli Editore, 1976. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] vyptával se zatím inspektor.*“ (BONAVIRI, Giuseppe. *Nezměrný čas* [online] Praha: NLN, 1996. Dostupné z: InterCorp)

V Ecově *Faucaultově kyvadle* je italský výraz *direttore* přeložen českým výrazem *šéfredaktor*. Oba výrazy si jsou v tomto kontextu velmi podobné. V románu se mluví o osobě, která zastává funkci vedoucího redaktorů, proto je možné v tomto kontextu použít ekvivalent *šéfredaktor*.

- „*[...] già direttore dei Cahiers du Mystère.*“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] bývalý šéfredaktor Cahiers du Mystère.*“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

I v následujícím úryvku z *Faucaultova kyvadla* vidíme posun od lexikálního významu italského slova *direttore*, který i přesto významově odpovídá použití v italském originálu. Spojení *direttore della collana* jakožto vedoucí ediční rady je přeložen českým výrazem *editor*. V tomto případě došlo ke spojení významů obou slov v jediný výraz.

- „[...] e una modesta percentuale a me, come **direttore della collana**.“ (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] a k tomu připočtete skromnou odměnu pro mě jako **editora**.“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Výraz *direttore* je možné přeložit jako *hlavní číšník*, pokud se jedná o osobu, která koordinuje obsluhu hostů v restauracích.

- „[...] andai a chiamare il **direttore di sala** [...].“ (TABUCCHI, Antonio. Il gioco del rovescio [online]. Milano: Feltrinelli, 1996. Dostupné z: InterCorp) – „[...] běžel jsem pro **hlavního číšníka** [...].“ (TABUCCHI, Antonio. Pohled z druhé strany [online]. Praha: Argo, 2006. Dostupné z: InterCorp)

Výraz *direttore* je také možné přeložit jako osobu, která vede, řídí skupinu hudebníků.

- „[...] monta sulla testa del **direttore d' orchestra** [...].“ (COLLODI, Carlo. Le avventure de Pinocchio. Storia di un burattino [online]. Nakladatelství neuvedeno, 1906. Dostupné z: InterCorp) – „[...] přistane **dirigentovi** na hlavě [...].“ – (COLLODI, Carlo. Pinocchiova dobrodružství [online]. Neuvedeno. Dostupné z: InterCorp)

Použití výrazu *primář* v českém textu přímo odkazuje na osobu zastávající funkci vedoucího lékaře oddělení nemocnice.

- „[...]aveva telefonato al **direttore** [...].“ - (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „[...] zavalal pak **primáři** [...].“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

3. Scrittore

Výraz *scrittore* se v korpusu objevuje 46krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*autore di scritti letterari*.“ Do češtiny je překládán jako „*spisovatel, autor, pisatel*.“

	Sufix -tel	Sufix -tor	Sufix -ik	Sufix -ík
Scrittore	Spisovatel	Autor	Prozaik	Básník
Frekvence	35	4	1	1

	N di N _{-tore}	N di N _{-tore} II	Zájmeno	Opis
Scrittore	Spisovatelský	Písařský	Někomu	
Frekvence	2	1	1	1

Podle počtu výskytů je v korpusu nejvíce zastoupeným českým protějškem slova *scrittore* *spisovatel* a *autor*. Po jednom výskytu se objevují také výrazy *prozaik* a *básník*, kde došlo ke zkrácení pojmenování. Pro označení *autora* či *spisovatele*, který píše básně či prózu se překladatelé rozhodli použít jednoslovné označení, které v sobě nese význam spisovatele a zároveň i typ textů, které autor píše.

I u slova *scrittore* najdeme několik příkladů spojení se substantivem. Jména jsou spojena syndeticky předložkou *di*. Z činitelského jména se stane adjektivum *spisovatelský* nebo *písařský* dle kontextu, ve kterém se výraz *scrittore* vyskytuje.

- „[...] lo pigliavano alle dita i **crampi dello scrittore** e un formicolio.“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „[...] do prstů ho chytla **písařská křeč** a mravenčení.“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

V překladu románu *Faucaultovo kyvadlo* se setkáváme s použitím zájmena místo substantiva. V rámci zachování plynulosti textu překladatel použil místo jména *scrittore* (spisovatel) neurčité zájmeno. Z textu je jasné, na jakou osobu zájmeno odkazuje. Zároveň pomáhá uchovat koherenci textu a vyhýbá se opakování stejných slov.

- „[...] una voce si riferisce a uno **scrittore** celebre, una voce a un APS [...].“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z:

InterCorp) – „[...] jedno heslo se věnuje **někomu** slavnému a hned vedle se vrazí nějaký AVN[...].“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

Následující úryvek z Procacciho *Dějin Itálie* je důkazem, že není možné překládat texty slovo od slova. Literární dílo jakožto ekvivalent k *opera di scrittore* významově odpovídá italskému originálu i při použití jiných slov.

- „[...] per la sua **opera complessiva di scrittore e, soprattutto, di romanziere.**“ PROCACCI, Giuliano. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] pro **celek svého literárního díla a především pro své romány.**“ (PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

4. Protettore

Výraz *protettore* se v korpusu objevuje 21krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi aiuta i deboli, difende gli oppressi, soccorre i bisognosi o favorisce qualcuno; chi promuove a proprie spese, o impegnando la propria autorità, lo sviluppo di attività culturali; chi sfrutta una o più prostitute, con il pretesto di proteggerle.*“ Do češtiny je překládán jako „*strážce, ochránce, protektor, patron, živitel, pasák prostitutky.*“

	Suffix -ce	Nulový sufix	Essere N _{-tore}	Opis	Nevyjádřeno
Protettore	Ochránce	Patron	Podporoval	*	
Frekvence	17	1	1	1	1

Ochránce a *patron* jsou ekvivalenty italského slova *protettore*.

V Procacciho *Dějinách Itálie* se činitelské jméno váže na sloveso *essere*, proto i v českém překladu je toto slovní spojení přeloženo slovesným tvarem.

- „[...] era anch'egli un cultore e un **protettore degli studia humanitati**[...].“ PROCACCI, Giuliano. Storia degli italiani [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] i ten pěstoval a **podporoval studia humanitatis** [...].“

(PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

*Následující překlad slova *protettore* představuje opisné vyjádření. Výraz *protettore* se váže na verbonominální predikát se sponovým slovesem a představuje tak kopredikát podmětový.

- „*Il protettore di Račkovskij era il ministro Sergeij [...].*“ (ECO, Umberto. Il Pendolo di Foucault [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp) – „*Nad Račkovským držel ruku ministr Sergej Witte [...].*“ (ECO, Umberto. Foucaultovo kyvadlo [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V českém překladu Vassalliho *Labutě* chybí část předmětu činnosti Kokrháče. V originále autor uvádí: „*controllava tutte le prostitute e tutti i piccoli protettori*“. Čeští čtenáři tak mohou mít z této pasáže zkreslený či neúplný obraz o Kokrháčovi a jeho práci.

- „*[...] Gaddu (il Gallo), che controllava tutte le prostitute e tutti i piccoli protettori di Palermo [...].*“ (VASSALLI, Sebastiano. Il Cigno [online]. Torino: Einaudi, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] Pesco řečený Kokrháč, který měl pod palcem všechny prostitutky v Palermu [...].*“ (VASSALLI, Sebastiano. Labuť [online]. Praha: Odeon, 2000. Dostupné z: InterCorp)

5. Elettore

Výraz *elettore* se v korpusu objevuje 19krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi ha diritto di esprimere il proprio voto in un'elezione.*“ Do češtiny je překládán jako „*volič, volitel.*“

	Sufix -ič	Historismus	Historismus	Historismus	Opis	Nevyjádřeno
Elettore	Volič	Kurfířt	Falckrabě	Korteš	Nedat se zvolit	
Frekvence	9	4	2	2	1	1

Analýza českých ekvivalentů italského *elettore* je velice pestrá a zajímavá. V korpusu se objevuje klasický český protějšek *volič*, který zaujímá první místo z hlediska počtu výskytů. Za ním následují historismy *kurfířt*, *falckrabě* a *korteš*. Objevují se v textech, jejichž děj se odehrává v minulosti, např. v románu U. Eca *Faucaultovo kyvadlo*, Calvinových *Předcích*,

ale také v díle *Den sovy* Leonarda Sciasci. Kurfiřt, falckrabě a korteš jsou výrazy, které se v současném jazyce nepoužívají, pokud se jimi neodkazuje na historickou osobu kurfiřta jako říšského knížete s právem volit krále Svaté říše římské, falckraběte zástupce panovníka ve Falci. Slovo korteš označuje volebního náhončího.

- „*L' elettore palatino nel' 19 accetta la corona di Boemia [...]*.“ (ECO, Umberto. *Il Pendolo di Foucault* [online]. Milán: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp – „*Falcký falckrabě v roce devatenáctém přijal českou korunu [...]*.“ (ECO, Umberto. *Foucaultovo kyvadlo* [online]. Praha: Český klub, 2007. Dostupné z: InterCorp)

V překladech Procacciho *Dějin Itálie* z nominálního syntagmatu udělal syntagma verbální s tím, že ponechal význam a základové sloveso nezměněné.

- „*[...] né eletti né elettori.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] nevolit a nedat se zvolit.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím případě došlo k zjednodušení části věty „*fra i più solleciti elettori mattinieri*“ na pouhé „*mezi prvními*“.

- „*[...] s'era presentata alle urne, fra i più solleciti elettori mattinieri: votando repubblica e comunismo [...]*.“ (MORANTE, Elsa. *La storia: Romanzo* [online]. Torino: Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] dostavila se k urně mezi prvními: dala svůj hlas republice a komunismu [...]*.“ (MORANTE, Elsa. *Příběh v historii* [online]. Praha: Odeon, 1990. Dostupné z: InterCorp)

6. Costruttore

Výraz *costruttore* se v korpusu objevuje 16krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi costruisce, chi fa lavori di costruzione.*“ Do češtiny je překládán jako „*stavitel, konstruktér, budovatel.*“

	Sufix -tel	Sufix -ér	Sufix -tel II	Tvar finitního slovesa
Costruttore	Stavitel	Konstruktér	Zakladatel	Bduje
Frekvence	12	2	1	1

Většina českých ekvivalentů výrazu *costruttore* odpovídá jeho lexikálním významům: *stavitel* a *konstruktér*.

V překladu Ecova *Jména růže* došlo k posunu od primárního vyjádření tak, že použité činitelské jméno (*zakladatel*) označuje ne toho, kdo prováděl konstrukční práce (italský výraz *costruttore*), ale osobu, která přišla s myšlenkou založit knihovnu. České činitelské jméno je utvořené od jiného základového slova.

- „[...] *per i costruttori della biblioteca erano i libri della menzogna.*“ (ECO, Umberto. *Il nome della rosa* [online]. Milán: RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *zakladatelé knihovny považovali za knihy lži.*“ (ECO, Umberto. *Jména růže* [online]. Praha: Odeon, 1988. Dostupné z: InterCorp)

Překladatel *Dějiny Itálie* G. Procacciho přeložil výraz *costruttore* slovesným tvarem, z jehož báze je utvořeno slovo *budovatel*, jež odpovídá slovníkovému překladu slova *costruttore*.

- „[...] *costruttore di navi sulla Senna per conto di Filippo il Bello.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „[...] *buduje ve službách Filipa Sličného říční loďstvo na Seině.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

7. Produttore

Výraz *produttore* se v korpusu objevuje 13krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi produce con l'industria col lavoro; l'agente che si occupa degli affari della ditta per la quale lavora*“. Do češtiny je překládán jako „*výrobce, producent, tvůrce, pěstitel, ploditel.*“

	Suffix -ce	Suffix -ent	Suffix -ce II	N di N _{-tore}
Produttore	Výrobce	Producent	Tvůrce	Produktivní
Frekvence	10	1	1	1

Pro 12 příkladů překladatelé použili jeho české lexikální významy *výrobce, producent a tvůrce*.

V jednom případě je výraz *produttore* spojen syndeticky předložkou *di* s dalším substantivem a stává se z něj adjektivum.

- „*Dall'affermazione che una maggior immedesimazione tra le masse dei « produttori » [...]*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Z názoru, že je třeba dosáhnout užšího spojení „produktivních“ mas [...]*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

8. Promotore

Výraz *promotore* se v korpusu objevuje 10krát. Jako slovníkový význam je uváděno: „*chi propone, sostiene qualcosa*.“ Do češtiny je překládán jako „*podporovatel, navrhovatel, zakladatel*“.

	Sufix -ce	Sufix -tor	Sufix -tel	Farsi - N _{-tore}	Nevyjádřeno
Promotore	Vůdce	Iniciátor	Zakladatel	Koncipoval, vyhlásil	
Frekvence	2	2	1	2	3

U slova *promotore* je zajímavé, že pouze jedenkrát bylo k překladu použito jeho lexikálního významu.

- „*[...] uno dei promotori del pronunciamento piemontese, che trovò la morte in Grecia nel 1825*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*[...] jeden z vůdců piemontského povstání*.“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V díle *Dějiny Itálie* G. Procacciho překladatel zvolil pro výraz *promotore* český protějšek *iniciátor*. Iniciátor představuje osobu, jež dává popud k nějaké činnosti. Dalo by se říct, že činnost navrhuje či zakládá, proto je možné použít toto slovo jako ekvivalent.

- „*Luigi Zamboni [...] che fu tra i promotori dei moti bolognesi [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*Luigimu Zambonimu, který byl jedním z hlavních **iniciátorů** boloňské vzpoury [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V následujícím úryvku je výraz *promotore* přeložen slovesným tvarem, jehož význam je podobný lexikálním významům činitelského jména *promotore*.

- „*Nel giugno 1925 egli si fece redattore e **promotore** di un manifesto [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) – „*V červnu 1925 inicioval a **koncipoval** manifest [...].*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

V dalším příkladu došlo k vypuštění překladu italského činitelského jména nejspíš z důvodu, že překladateli přišlo nadbytečné překládat spojení *dai suoi promotori*, protože v textu předcházejícímu tomuto úryvku se o nich mluví v dostatečné míře a pro čtenáře je i přes vynechání tohoto slovního spojení jasné, co tím autor chtěl říct.

- „*Il risultato non fu quello sperato dai suoi **promotori**, ma la pura e semplice restaurazione del dominio austriaco in Lombardia.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Storia degli italiani* [online]. Bari: Laterza, 1993. Dostupné z: InterCorp) - „*Místo toho však došlo k jednoznačné obnově rakouské nadvlády v Lombardii.*“ (PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie* [online]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dostupné z: InterCorp)

5.3 Italský sufix *-tore* a jeho zastoupení v navržené typologii překladových protějšků

Následující tabulky znázorňují kvantitativní zastoupení jednotlivých typů překladů na daném vzorku 38 italských činitelských jmen.

5.3.1 TABULKA Č. 2: ZÁKLADNÍ SUFIXY PRO TVOŘENÍ ČESKÝCH ČINITELSKÝCH JMEN

Uvedená tabulka představuje kvantitativní zastoupení italských činitelských jmen, pro jejichž překlady byly použity nejproduktivnější agentivní přípony. Následující řazení jednotlivých typů odpovídá dělení českých agentivních sufixů v druhé kapitole (typ A: sufix *-tel*; typ B: sufix *-č*; typ C: sufix *-c(e)*; typ D: sufix *-(e)c*; typ E: sufix *-č(i)*; typ F: sufix *-ík/-ník*; typ G: sufix *-ař/-ář*; typ H: sufix *-ák* a navíc typ M, který představuje sufix *-jící*, jenž slouží k tvoření substantivizovaných adjektiv).

VÝRAZ	FRE.	TYP A	TYP B	TYP C	TYP D	TYP E	TYP F	TYP G	TYP H	TYP M
Imperatore	132	0	0	0	0	0	1	104	0	0
Pastore	68	0	0	0	8	0	0	0	2	0
Lettore	79	2	0	0	0	0	0	67	0	0
Direttore	65	31	0	0	0	0	0	0	0	1
Viaggiatore	56	17	0	0	0	0	7	0	0	24
Pescatore	55	0	0	0	1	0	0	46	0	0
Inquisitore	51	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Visitatore	45	0	0	0	0	0	37	0	1	0
Scrittore	46	35	0	0	0	0	0	0	0	0
Vincitore	40	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Riformatore	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cacciatore	36	0	1	0	27	0	0	1	0	0
Predicatore	36	34	0	0	0	0	0	0	0	0
Peccatore	26	0	0	0	0	0	22	0	0	0
Lavoratore	33	0	0	0	0	0	18	0	0	9
Fondatore	29	28	0	0	0	0	0	0	0	0
Servitore	28	0	0	0	0	0	5	0	0	1
Amministratore	26	0	0	22	0	0	0	0	0	0
Prottettore	21	0	0	17	0	0	0	0	0	0
Venditore	23	0	16	0	0	0	4	0	0	0
Collaboratore	23	0	0	1	0	0	22	0	0	0
Portatore	17	3	6	1	0	1	0	0	0	0
Elettore	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Traditore	17	0	0	10	1	0	0	0	0	0
Sostenitore	18	0	0	3	8	0	1	0	0	0

Giocatore	18	0	13	0	0	0	2	0	0	1
Produttore	13	0	0	11	0	0	0	0	0	0
Procuratore	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mediatore	13	5	1	0	0	0	4	0	0	0
Ascoltatore	17	0	11	0	0	0	0	0	0	0
Costruttore	16	13	0	0	0	0	0	0	0	0
Governatore	13	4	0	2	0	0	0	0	0	0
Compratore	13	0	0	0	10	1	0	0	0	1
Conquistatore	10	9	0	0	0	0	0	0	0	0
Appaltatore	10	3	0	5	0	0	0	0	0	0
Cantore	10	0	0	0	5	0	0	0	1	0
Promotore	10	1	0	2	0	0	0	0	0	0
Ammiratore	11	8	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem f	1180	194	48	74	60	2	123	218	4	37
Celkem %	100%	16,40%	4,10%	6,30%	5,10%	0,20%	10,40%	18,50%	0,30%	3,10%

5.3.2 TABULKA Č. 3: CIZÍ SUFIXY PRO TVOŘENÍ ČESKÝCH ČINITELSKÝCH JMEN

Následující tabulka představuje kvantitativní zastoupení italských činitelských jmen, pro jejichž překlady byly použity agentivní přípony převzaté z jiných jazyků. Řazení jednotlivých typů odpovídá dělení českých agentivních sufixů v druhé kapitole (tj. typ J: sufix *-tor*; typ K: sufix *-ér/-er/-tér* a typ L: sufix *-iř/-ýř/-ěr*).

VÝRAZ	FRE.	TYP J	TYP K	TYP L
Imperatore	132	6	0	0
Pastore	68	7	0	42
Lettore	79	4	0	0
Direttore	65	16	0	0
Viaggiatore	56	0	3	0
Pescatore	55	0	0	0
Inquisitore	51	47	0	0
Visitatore	45	0	0	0
Scrittore	46	4	0	0
Vincitore	40	0	0	0
Riformatore	20	7	0	0
Cacciatore	36	0	0	0
Predicatore	36	0	0	0
Peccatore	26	0	0	0
Lavoratore	33	0	0	0
Fondatore	29	0	0	0
Servitore	28	0	0	0
Amministratore	26	1	0	0

Prottetore	21	0	0	0
Venditore	23	0	0	0
Collaboratore	23	0	0	0
Portatore	17	0	0	0
Elettore	19	0	0	0
Traditore	17	0	0	0
Sostenitore	18	0	0	0
Giocatore	18	0	0	0
Produttore	13	0	0	0
Procuratore	17	17	0	0
Mediatore	13	0	0	0
Ascoltatore	17	0	0	0
Costruttore	16	0	2	0
Governatore	13	0	5	0
Compratore	13	0	0	0
Conquistatore	10	0	0	0
Appaltatore	10	1	0	0
Cantore	10	2	0	0
Promotore	10	2	0	0
Ammiratore	11	0	0	0
Celkem f	1180	114	10	42
Celkem %	100%	9,70%	0,80%	3,60%

5.3.3 TABULKA Č. 4: OPISNÁ VYJÁDŘENÍ A VYNECHÁNÍ PŘEKLADŮ

Tabulka č. 4 představuje kvantitativní zastoupení italských činitelských jmen, pro jejichž překlady bylo použito syntaktické vyjádření. Pod jednotlivými typy se skývají: typ N: málo používaný agentivní sufix *-iç*; typ O: agentivní sufix *-ent*; typ P: sufix *-ní*; typ Q: historismy jako protějšky italského jména *elettore*; typ R: jména s nulovým sufixem; typ S: vyjádření italského činitelského jména adjektivem; typ T: případy opisného vyjádření a poslední typ U zahrnuje případy, kdy činitelské jméno bylo z českého překladu vypuštěno.

VÝRAZ	FRE.	TYP N	TYP O	TYP P	TYP Q	TYP R	TYP S	TYP T	TYP U
Imperatore	132	0	0	0	0	1	17	1	2
Pastore	68	0	0	0	0	0	7	0	2
Lettore	79	0	0	0	0	0	3	2	1
Direttore	65	0	0	0	0	13	0	4	0
Viaggiatore	56	0	0	0	0	0	0	5	0
Pescatore	55	0	0	0	0	0	7	1	0
Inquisitore	51	0	0	0	0	1	3	0	0
Visitatore	45	0	0	0	0	2	0	3	2

Scrittore	46	0	0	0	0	0	3	4	0
Vincitore	40	0	0	0	0	30	0	9	0
Riformatore	20	0	0	0	0	0	10	3	0
Cacciatore	36	0	0	0	0	0	3	3	1
Predicatore	36	0	0	0	0	0	1	0	1
Peccatore	26	0	0	0	0	0	3	1	0
Lavoratore	33	0	0	0	0	0	2	4	0
Fondatore	29	0	0	0	0	0	0	1	0
Servitore	28	0	0	1	0	17	0	4	0
Amministratore	26	0	0	1	0	0	0	2	0
Prottettore	21	0	0	0	0	1	0	2	1
Venditore	23	0	0	0	0	0	0	3	0
Collaboratore	23	0	0	0	0	0	0	0	0
Portatore	17	0	0	0	0	0	0	6	0
Elettore	19	9	0	0	8	0	0	1	1
Traditore	17	0	0	0	0	0	2	2	2
Sostenitore	18	0	0	0	0	1	0	5	0
Giocatore	18	0	0	0	0	0	0	0	2
Produttore	13	0	1	0	0	0	1	0	0
Procuratore	17	0	0	0	0	0	0	0	0
Mediatore	13	0	0	0	0	0	0	2	1
Ascoltatore	17	0	0	0	0	0	0	5	1
Costruttore	16	0	0	0	0	0	0	1	0
Governatore	13	0	0	0	0	0	0	2	0
Compratore	13	0	0	0	0	0	0	1	0
Conquistatore	10	0	0	0	0	1	0	0	0
Appaltatore	10	0	0	0	0	0	1	0	0
Cantore	10	0	0	0	0	0	2	0	0
Promotore	10	0	0	0	0	0	0	2	3
Ammiratore	11	0	0	0	0	0	0	3	0
Celkem f	1180	9	1	2	8	67	65	82	20
Celkem %	100%	0,80%	0,10%	0,20%	0,70%	5,70%	5,50%	7%	1,70%

5.3.4 SHRNU TÍ POUŽITÝCH SUFIXŮ PŘI PŘEKLADECH ČINITELSKÝCH JMEN NA -TORE OBJEVUJÍCÍCH SE V KORPUSU INTERCORP

Jak je patrné z výše uvedených tabulek, pro italský agentivní sufix *-tore* nelze jednoznačně přiřadit k němu odpovídající jednoznačný český protějšek. Z tabulky č. 2 vyplývá, že převažují derivační prostředky pro překlady činitelských jmen. Je zajímavé, že český sufix *-tor* se umístil v navržené typologii až na čtvrtém místě. Je to způsobeno jeho menší produktivitou, než jakou se vyznačuje italský sufix *-tore*.

V navržené typologii sufix *-ař/-ář*, díky velkému počtu výskytů slova *imperatore* a jeho českého protějšku *císař*, představuje nejproduktivnější český sufix pro italská činitelská jména na *-tore*. Sufix *-tel*, který je považován za nejproduktivnější český agentivní sufix, byl použitý k vytvoření menšího počtu formací, než konkurenční sufix *-ař/-ář*. Třetí nejpoužívanější příponou byla *-ík/-ník*, jež se řadí mezi produktivní české agentivní sufixy.

6 Závěr

Cílem této práce byl pokus o vytvoření překladové typologie pro italská činitelská jména končící na *-tore*. Typologie překladových protějšků byla zkoumána na základě dostupných dat z paralelního korpusu InterCorp. Pro snazší vyhodnocování korpusového materiálu a seznámení se s problematikou byl nejprve představen italský sufix *-tore* a následně nejfrekventovanější české sufixy používané pro tvoření činitelských jmen v češtině.

Na začátku se mohlo zdát, že italskému sufixu *-tore* bude nejvíce odpovídat jeho česká varianta *-tor*. Tato prvotní domněnka byla analýzou českých ekvivalentů vyloučena. Jak ukázaly výsledky výzkumu, sufix *-tor* jako jediný ekvivalent italského sufixu *-tore*, byl zachován pouze u výrazu *procuratore*, který se v korpusu objevuje 17krát (viz s. 52). U výrazu *inquisitore* je také možné považovat sufix *-tor* za odpovídající italskému *-tore*. 51 výskytů *inquisitore* bylo 47krát přeloženo pomocí sufixu *-tor* (viz s. 65).

Zajímavou volbu českých protějšků pro činitelská jména představoval výraz *elettore* (viz s. 76). Téměř v polovině případů byl překládán pomocí historismů (kurfiřt, falckrabě, korteš), jež lépe zapadají do kontextu děl, ve kterých se tato jména vyskytovala.

V rámci jednotné typologie vystupuje tendence překládat italská činitelská jména končící sufixem *-tore* především pomocí derivačních prostředků, zejména příponami *-ař/-ář*, *-tel*, *-ík/-ník* (viz tabulka č. 2, s. 81, 82). Nejproduktivnějším sufixem odpovídajícím italskému agentivnímu sufixu *-tore*, se na základě výzkumu ukázala přípona *-ař/-ář*, jež se v češtině řadí mezi málo produktivní, ale díky hojnému výskytu slova *imperatore*, se dostala na první místo. Druhým nejproduktivnějším sufixem v navržené typologii se ukázala přípona *-tel*, která patří mezi nejproduktivnější české agentivní sufixy. Z prvního místa ho sesadil pouze četný výskyt výrazu *imperatore*. Na třetím místě se umístil sufix *-ík* a jeho varianta *-ník*, které patří spíše mezi neproduktivní sufixy. Český sufix *-tor* podobající se nejvíce formě italského *-tore* se umístil na čtvrtém místě. Vzhledem k tomu, že se jedná o sufix s velmi omezeným použitím a malým množstvím výsledných formací, se umístil na docela dobré pozici.

7 Resumé

Resumé

Hlavním cílem této bakalářské práce byl pokus o navržení typologie italských činitelských jmen na *-tore* a jejich českých protějšků na základě dostupných dat z paralelního korpusu InterCorp. V prvních kapitolách práce jsou shrnuty obecné informace o italském sufixu *-tore* a o nejproduktivnějších českých agentivních příponách. Praktická část se zabývá analýzou korpusového materiálu, zejména odchylek od lexikálních významů jednotlivých činitelských jmen a vyhodnocením výsledků. Z navržené typologie překladových protějšků vyplývá, že neexistuje výrazná shoda mezi italským sufixem *-tore* a jeho českou variantou *-tor* (9,7 % z celkového počtu výrazů). Nelze ani říct, že by se jeden sufix projevil jako dominantní ekvivalent italského *-tore*. Jednotlivé české ekvivalenty jsou rozděleny podle typu překladu do skupin, jež jsou vyjádřeny pomocí derivačních nebo syntaktických prostředků. Celkově derivační prostředky pokrývají 78,5 % všech protějšků a výrazně převyšují syntaktická vyjádření. Prvotní myšlenka, že italskému sufixu *-tore* bude odpovídat jeho český ekvivalent *-tor* byla velmi rychle vyvrácena, stejně jako úvaha, že by první místo mohl zaujmout nejvíce produktivní český sufix *-tel*. Na základě frekvence se na třetím místě nachází sufix *-ik/-ník*, před ním sufix *-tel* a na prvním místě paradoxně stojí málo produktivní sufix *-ař*.

Výsledky této práce není možné aplikovat obecně na veškerá činitelská jména končící sufixem *-tore*, protože se zde pracovalo pouze s výrazy převzatými z literárních textů, často s historickou tematikou.

Riassunto

L'obiettivo principale di questa tesi consiste nel tentativo di creare una tipologia dei nomi d'agente italiani che finiscono in *-tore* e dei loro equivalenti cechi sulla base dei dati accessibili tratti dal corpus parallelo InterCorp. Nei primi capitoli vengono illustrate le caratteristiche fondamentali del suffisso italiano agentivo *-tore* e dei suffissi più produttivi che servono per la formazione dei nomi d'agente in ceco. La parte pratica si occupa dell'analisi dei materiali del corpus, dei singoli esempi e della valutazione dei dati. L'analisi si concentra in particolare sulle deviazioni dei significati lessicali. Dalla tipologia degli equivalenti

proposta in questa tesi risulta evidente che non esiste una coincidenza significativa tra il suffisso italiano *-tore* e la sua variante ceca *-tor* (9,7 % della somma totale delle espressioni). Non è nemmeno possibile affermare che un suffisso ceco risulti essere l'equivalente predominante del suffisso italiano *-tore*. I singoli equivalenti cechi sono stati distribuiti a seconda del tipo di traduzione (per effetto della suffissazione o di costruzioni sintattiche) nelle categorie indicate nelle tabelle. In generale i processi di derivazione rappresentano il 78,5 % di tutti gli equivalenti e superano notevolmente a livello di percentuale le formulazioni sintattiche. L'ipotesi di partenza che al suffisso italiano *-tore* potesse corrispondere la sua variante ceca *-tor* è stata presto confutata, così come l'idea che il primo posto potesse essere occupato dal suffisso *-tel*, il più produttivo in lingua ceca. In base al criterio della frequenza al terzo posto risulta dunque essere il suffisso *-ik/-nik*, al secondo il suffisso *-tel* e al primo paradossalmente il suffisso poco produttivo *-ař*.

I risultati di questa tesi non possono essere applicati a tutti i nomi d'agente che finiscono in *-tore*, dal momento che l'analisi ha riguardato in modo precipuo termini tratti da testi letterari, molti dei quali a tematica storica.

8 Bibliografie

Daneš, F. – Dokulil, M. – Kuchař, J. *Tvoření slov v češtině. 2. [díl], Odvozování podstatných jmen.* 1. vyd. Praha: Academia, 1967

David, M. *Tvoření slov v češtině.* České Budějovice, 1999

Dizionario De Agostini della lingua Italiana. Novara, 2001; (Strumenti per lo studio)

Dizionario ceco/ Italiano - ceco/Italsko-český. Fin Publishing, 2001.

Dokulil, M. *Tvoření slov v češtině. 1. [díl], Teorie odvozování slov.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962

Grossmann, M. - Rainer F. (a cura di). *La formazione delle parole in italiano.* Tübingen: Niemeyer, 2004

Petr, J. a kol. *Mluvnice češtiny I.* Praha: Academia, 1986

Ricca D. *Al limite tra sintasi e la morfologia: i composti aggettivali V –N nell'italiano contemporaneo. In La formazione delle parole. (a cura di) Grossmann M. – Thornton A. M.. Roma: Bulzoni, 2005*

Scalise, S. - Bisetto, A. *La struttura delle parole.* Bologna: il Mulino, 2008

Štichauer, P. *Tvoření slov v současné italštině.* Praha: Karolinum, 2007.

Štichauer, P. *Derivace a kompozice v diachronní perspektivě: nomina agentis ve vývoji italštiny.* Praha: Karolinum, 2008

Internetové zdroje

Ježek, E. Verbi inaccusativi [online] Dostupné z:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-inaccusativi_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-inaccusativi_(Enciclopedia-dell'Italiano)/);

Korpus InterCorp [online]. Dostupné z: <http://ucnk.ff.cuni.cz/intercorp/?req=doc:uvod>

Korpus InterCorp [online]. Dostupné z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:syn2010>

Korpus InterCorp [online]. Dostupné z: <https://kontext.korpus.cz>

Lo Duca, M. G. Nomi di agente [online]. Dostupné z:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/nomi-di-agente_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/nomi-di-agente_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

Lo Duca, M. G. Nomi di strumento [online]. Dostupné z:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/nomi-di-strumento_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/nomi-di-strumento_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Vocabolario Treccani [online]. Dostupné z: <http://www.treccani.it/vocabolario/>